

P O L Y Ó I R A T S Z E M L E

338

001.814.002.5

A szakirodalmi közlemények gépi referálása. - /K probleme szvertüvaniija informacii/ - ZSDANOVA, G.Sz. - NTI, 10.sz. 1963.okt. 17-21.p.

A szakirodalmi közlemények állandóan növekvő száma évről évre nagyobb erővel veti fel a referátumkészítés terén is a gépesítés kérdését mind a Szovjetunióban, mind a nyugati tőkés országokban.

A szakirodalmi közlemények referálása az elsődleges tudományos dokumentumok analitikus-szintetikus feldolgozásának egyik területéként határozható meg, amellyel kapcsolatban néhány általános követelmény merül fel.

A referálás egyik formális módszere a gépi-statisztikai módszer-változat, amelyet az IBM /-International Business Machine/ vállalat munkatársa, LUHN dolgozott ki. Ennek elemzése alapján arra az eredményre juthatunk, hogy a módszer elvileg tekintve még néhány lényeges hiányossággal küzd, amelyek ez idő szerint nem teszik lehetővé gyakorlati alkalmazását. Mindazonáltal az elméleti fejlesztés tervében a módszer figyelmet érdemel, mint a tudományos kutatás egyik iránya.

A vázolt módszer alapján elektronikus számítógépekkel mutatók összeállítása is elvégezhető. /KWIC-rendszer = indexelés részletes kulcsszavakkal/. Ez annyiban jelentős, hogy a meglévő gépi berendezéseken alapul. Elvi hiányossága főként az, hogy miután a címekben a kulcsszavaknak csak mintegy 40 %-a fordul elő, a tájékoztatás egyik fő követelményét, a teljességet nem elégíti ki. /P.S./

339

001.815.002.5

Az automatikus indexelés kérdéséről. - /K voproszu ob avtomaticheszkom indeksirovanii/ - BERNSTEIJN, E.Sz. - NTI, 10.sz. 1963.okt. 22-25.p.

Az információ-visszakereső rendszer működésével kapcsolatos folyamatok közül ez idő szerint a legkevésbé kidolgozott és így a legnehezebben algoritmizálható a szövegek áttétele a természetes nyelvről a formális nyelvre. A deskriptoros típusú visszakereső rendszerek mint az uniterm, a kulcsszavas rendszer stb. a természetes nyelven alapulnak. A két nyelv szavainak egyszerű összehasonlítása könnyen algoritmizálható, azonban a természetes nyelvben a szavakon kívül a gondolatközlésnek más eszközei is vannak, amelyek áttétele már akadályokba ütközik. Csak szavakkal rendelkező formális nyelv igen szegényes szemantikai nyelv lenne, amely csak a legegyszerűbb visszakeresési feladatokra használható. A bonyolultabb, általánosabb feladatok megoldásához a formális nyelvet olyan elemekkel kell gazdagítani, amelyek a természetes nyelv szavakon túli gondolatközlő eszközeinek szerepét töltik be.

A természetes nyelvnek a szavakon kívüli eszközei a szöveg-

összefüggésre támaszkodó asszociálás, amely a homonimoknak helyes értelmet ad, a szó szövegbeli helyzete és viszonya és a fogalmak sokaságának asszociálása. Ezek közül az automatikus visszakereső rendszer formális nyelvben legjobban megoldott az utóbbi eszköz modelljének kialakítása a deszkriptorok közötti báziskapcsolat révén. A legkevésbé alkalmazható jelenleg még a szó szöveghelyzetéből folyó jelentése modelljének megoldása.

A kifejtett helyzetet az "Üres-nem üres - 4" visszakereső rendszer példája szemlélteti. /P.S./

340

002+659.24:669.2/.8

Dokumentáció és információ a színesfémek területén és kölcsönhatásuk a kutatással és iparral. - /Die Dokumentation und Information auf dem Gebiet der Nichtisen-Metalle und ihre Wechselbeziehung zur Forschung und Industrie/ - HERRMANN, P. - Neue Hütte, 9.k. 1.sz. 1964.jan. 49-54.p.

Egy UNESCO adat szerint két millió tudós évente 1,5 millió publikációt jelentet meg a szakfolyóiratokban. A szakember azonban nem rendelkezik annyi idővel, olyan nyelvtudással és anyagi javakkal, hogy egymaga figyelemmel kísérje területe szakirodalmát. Helyette - a színesfémek területén is - a dokumentáció végzi el ezt a feladatot:

- kiválasztja a dokumentálandó irodalmat,
- tartalmilag feltárja a dokumentumokat,
- a feltárt anyagot ETO vagy tárgyszó szerint rendezi,
- szakmailag lektorálja a referátumokat.

A NE-Metalle Forschungsinstitut /Színesfémipari Kutató Intézet NDK/ dokumentációs osztály 1948-1962 között végzett munkájáról a következő következtetéseket lehet levonni:

a/ a visszakereső információk száma csökken /1958-ban 6800, 1962-ben 3200/,

b/ az azonnali információk /Augenblicksinformation/ mennyisége egyenletesen növekszik /1954-ben 2300, 1962-ben 4000/,

c/ a cél- vagy gyorsinformációk mennyisége 1948-tól lassan, 1960 és 1962 között meredeken nőtt/ 1960:500, 1962:2900/.

Az egyéb dokumentációs szolgáltatások 1954-ben elérték a 6200-t, s bizonyos visszaesés után 1962-ben 7000 felett vannak. /Sz.T./

341

002

Információ feldolgozás az elméletben és a gyakorlatban. - /The processing of information in theory and practice/ - NUYL, Th.W. - Revue Internationale de la Documentation, 31.k. 2.sz. 1964.máj. 56-60.p.

Egy holland közmondás szerint a paraszt nem eszi meg azt, amit nem ismer. Ez a megállapítás a tájékoztatásra is érvényes, amelynek természetét a legtöbb felhasználó nem ismeri. Ehhez az operáció kutatás különböző módszerei sok segítséget adhatnak.

A különböző dokumentációs rendszerekre vonatkozóan az egyszerű statisztikai szabályok is érvényesek. A tervezéshez pl. sok segítséget ad az alábbi képlet: $f = \frac{ND}{V}$, amelynél az N = a dokumentumok száma; D = a dokumentumonként használt index szavak száma; V = a szótárban található szavak száma; f = a szavak átlag használat. Gyakorlatilag egy 5000 dokumentumból álló gyűjtemény /amelynek mindegyikét egy 200 fogalomból álló szógyűjteményből kivett index szóval fejezzük ki/ esetében ez a képlet $\frac{5000 \times 20}{200} = 500$, ami azt jelenti, hogy a visszakeresésnél 1 szót használva 500 dokumentumot találunk, azaz a gyűjtemény 10 százalékát. Ha két szót használunk, akkor csak a gyűjtemény 1 százalékát /azaz 50 dokumentumot/, 3 szó esetén már csak a gyűjtemény $\frac{1}{10}$ százalékát, azaz 3 dokumentumot. Ebből következik, hogy a rendszert a szókészlet növelése, míg a válogatást az elemzés mélységének csökkentése javítja /dokumentumonként kevesebb index fogalom/.

A tájékoztató szolgálat kérdéseinek /hol, mit és hogyan/ eldöntése a vezetés feladatai közé tartozik. /B.S./

342

002

A dokumentáció dokumentációja. - /Documentation der Dokumentationen/ - BUNTROCK, H. - Nachrichten für Dokumentation, 15.k. 1.sz.1964. márc. 53-56.p.

Öt dokumentációs folyóirat /Revue de la Documentation, American Documentation, Journal of Documentation, Nachrichten für Dokumentation, Dokumentation/ 1945-1962 évi számaiból összesen 2685 cikket és jelentősebb közleményt dolgoztak fel kumulatív index formájában. Az IBM 1401 berendezéssel készült index három fő részből áll: szerzői, intézményi és tárgyszó indexből.

A folyóiratcikkek feltárásánál az eredeti dokumentum tartalmára támaszkodva permutációs lánc indexet készítettek. Az indexeléshez használt tárgyszó gyűjteményt fokozatosan építették ki az alábbi hat főcsoportban:

- 0 Általános
- 1 A dokumentáció elmélete
- 2 Dokumentumok
- 3 Dokumentum és információ feldolgozás
- 4 A dokumentáció alkalmazási területei
- 5 Modifikátorok

Az index egyes tételeinél az alábbi kategóriákat vették fel: bibliográfiai adatok /folyóiratcím, megjelenési idő/, szerző neve /29 betűig/, a folyóiratcikk címe /egyéb adatok: hivatkozások száma, ábrák - táblázatok, fordításmegjelölés stb./.

Az indexeléssel párhuzamosan - szintén gépi uton - elkészítettek a dokumentáció nyers thesaurus-át is. /B.S./

343

002

"A dokumentáció a vállalatok fejlődésének tényezője." Összefoglalás. - /"La documentation facteur de progrès dans l'entreprise." Conclusion./ - Informations UFOD, 1.sz. 1964.jan.

810

A dokumentációs munkának 5 fontos fázisa van: 1. A dokumentációs források felderítése. Ide tartoznak az írásbeli anyagokon kívül a fényképek, filmek, lemezek, ábrák, anyagok, de intézetek, szervezetek, megnyilvánulások /pl. kongresszusok/, sőt személyek is. 2. Azonosítás. 3. Tartalmi analízis. Beszélhetünk objektív /adatszerző/ és szubjektív /válogató/ analízisről. Itt merül fel a gépi fordítás problémája is. 4. Terjesztés. Meg kell találni a legmegfelelőbb propaganda formáját, eszközeit. Tanulmányozni kell a dokumentáció használóinak - csoportok és magánszemélyek - kívánságát, igényeit. Közvéleménykutatást kell tartani. Az ismeretek közlése lehet időszakos /konzultációk, kiállítások, körlevelek stb./ vagy folyamatos /nyomdai termékek, másolatok, fényképek, mikrokópiák stb./ közvetlen /konferenciák, kongresszusok, szemináriumok stb./ vagy távolsági /telefon, telex, rádió, televízió stb./ 5. Raktározás, tárolás - alkalmazkodik a dokumentumok anyagához, fajtájához.

A meglévő formákat mindig az igényekhez, szükséglethez kell alkalmazni és időnként meg kell vizsgálni, megfelelnek-e egy dinamikus dokumentáció követelményeinek. /F.M./

344

002:004

Tájékoztatási szervezetek szerkezete. - /Struktur von Informationsrichtungen/ - PIETSCH, E. - Nachrichten für Dokumentation, 15.k. 1.sz. 1964.márc. 28-41.p.

A tájékoztatás felépítésének 12 tézise:

1. A tájékoztatási anyagok a hazai nyersanyagokkal egyenértékűek.
2. A nyersanyag információk előállításának és hozzáférhetővé tételének költségeit az állami, intézeti és vállalati költségvetésben kell biztosítani.
3. Az információk az alap kutatás és fejlesztés primer termékei, éppen ezért azonos értékűek a kutatással, fejlesztéssel és gyártással.
4. A tájékoztató szolgálatokat országos szinten kell megtervezni és szakterületenként összehangolni.
5. A szakmai tájékoztató szolgálatok fölött egy meghatározott szervnek kell ellenőrzést gyakorolni.
6. Az országos szintű tájékoztatási központokat nemzetközileg kell koordinálni.
7. Decentralizált szervezetben szükség van olyan dokumentációs szervezetre, amely maga nem dokumentál, hanem csereközpontja az információknak, és módszertanilag foglalkozik a dokumentáció fejlesztésével.
8. A tájékoztató szervek nemcsak kurrens, hanem tematikus szolgáltatásokat is nyújtanak. Ehhez a tájékoztatók és tájékoztatandók dinamikus kapcsolatára van szükség.
9. A bizonyos szervezeti kereten belül folyó tájékoztatási munka felelőse tagja a kutató, fejlesztő vezetői csoportnak.
10. A tájékoztatás technikai felszereltségének összhangban kell lennie a tájékoztatási igényekkel.
11. A tájékoztató szolgálatot úgy kell megszervezni, hogy annak fejlesztése a keretek megváltoztatása nélkül legyen megvalósítható.

12. A kiadványok egyre növekvő soknyelvűsége megköveteli, hogy az országos információk közreadhatóságának nyelvét néhányra korlátozzuk, s hogy kutatások irányuljanak egy alkalmazható műnyelv megalkotására.

/B.S./

345

002:54+66

Kémiai ismeretek feltárása a dokumentáció segítségével. /A mulhouse-i értekezlet anyagából./ - /La mise a jour des connaissances scientifiques au moyen de la documentation dans le domaine de la chimie/ - LEDUC, M.P. - Informations UFOD, 1.sz. 1964. jan. 23-28.p.

Akik igénybe veszik a dokumentációt, azok vagy teljesen ismeretlenek a tudományágban, vagy ki akarják egészíteni ismereteiket. Utóbbi esetben főleg a periodikákat és szabadalmakat, a tájékoztatás fő eszközeit fogják olvasni. Az első kategóriába tartozóknak az alapvető művekhez és enciklopédiákhoz kell fordulniuk. A tájékoztatói források nagy mennyisége referáló műveket tesz szükségessé, mint vegyeszetben a Chemisches Zentralblatt, vagy a Chemical Abstract. A közvetlen források közül is ismerni kell a legfontosabbakat, külön tétel a referáló lapok ismerete s használatuk a különböző mutatók segítségével. Aki rendszeresen olvas, annak is legalább évente át kell néznie ezeket, nem hagyott-e ki valami fontosat. A kutatók munkáját azáltal is megkönnyítik a dokumentációs szervek, hogy megtanítják őket a bibliográfiák használatára. A dokumentációval dolgozóknak nagyon képzeteknek kell lenniük, és közvetlen kapcsolatot kell teremteniük a használókkal, hogy megismerjék szükségleteiket.

/A cikkben felsorolják, ismertetik az alapvető kémiai kiadványokat./

/F.M./

346

002:608.2

Racionális szabadalmi dokumentáció egy nemzetközi szabadalmi tájékoztató útján. - /Rationelle Patentdokumentation durch eine internationale Patentdatenblatt/ - HUNGERMANN, E.H. - Revue Internationale de la Documentation, 31.k. 21.sz. 1964.máj. 50-55.p.

Mindenfajta dokumentációs rendszer kulcsfontja a dokumentumok tartalmi feltárása. A gazdaságos és eredményes megoldás a szabadalmi leírások dokumentációjában csak nemzetközi kooperáció útján valósítható meg.

A szabadalmi dokumentáció terén a legcélszerűbb megoldás volna egy nemzetközi szabadalmi tájékoztató kiadása lapokon vagy kartonokon, angol nyelven és a kibocsátó ország nyelvén, amely az alábbi sorrendben tartalmazna tájékoztatásokat:

1. bibliográfiai adatok, nemzetközileg szabványosított formában /DIN 1505/;

2. a vonatkozó információ egységek, pl. kulcsszavak, deskriptorok, tárgyszavak - szabványosított terminológia és kódolás szerint /a gépesített visszakeresésnél alkalmazható "input" megkönnyítésére/;

3. rövid kivonat, utalva a képletekre, diagrammokra stb. /mint-egy közvetítő lépésként az előző pontban található információ egységek és a teljes szabadalmi leírás között/.

/Mellékletben 26 ország szabadalmi kiadványainak, intézményeinek és vonatkozó referáló szolgálatainak táblázatszerű ismertetése./
/B.S./

347

002:659.24

Tudományos és műszaki ismeretek feltárása a dokumentáció segítségével. /A mulhouse-i értekezlet anyagából./ - /Mise a jour des connaissances scientifiques et techniques au moyen de la documentation/ - DONNET, M.J.B. - Informations UFOD, 1.sz. 1964.jan. 19-22.p.

A tudományos tevékenység az utolsó 10 év folyamán megkétszereződött. A tudományos és műszaki ismeretek nagyon hamar elavulnak, de vonatkozik ez a gazdasági és társadalmi kérdésekre is. A továbbképző tanfolyamok átmenetileg segítenek, de a képzés és tájékozódás állandó eszköze a dokumentáció. A tudományos dokumentáció eszközei: könyvek, periodikák, szabadalmak, egyetemi, kereskedelmi, vállalati, kutatóintézeti kiadványok. A tudomány rohamos fejlődését láthatjuk a kémia példáján: évente 90 000 - 100 000 új vegyületet fedeznek fel, jelenleg 2,5 millió vegyületet ismernek. A komoly szakkönyvek legalább 2-5 év eredményeit gyűjtik össze és már a szerkesztés idején túlhaladtak. A nélkülözhetetlen művek egy része idegennyelvű, a fordítások mindig késve készülnek el. A Chemical Abstract által feldolgozott periodikák száma 1907-ben 475 volt, 1960-ban 9800, 104 484 cikkel. Naponta 1,5 új kémiai periodika születik. Legtöbbet az USA-ban publikálnak, következő helyen a Szovjetunió áll. Kína kb. ott tart, ahol a Szovjetunió 1925-ben. A fejlődés tempója a következő években egyre növelni fogja a dokumentáció jelentőségét. /F.M./

348

002/083.7/

A fogalmak rendszerezésének gyakorlati követelményei a szakdokumentációban. - /Anforderungen der Praxis an die Begriffsordnung einer Fachdokumentation/ - KRIEG, H. - Nachrichten für Dokumentation, 15.k. 1.sz. 1964.márc. 5-12.p.

A dokumentumok feltáráshoz használt fogalmakat mindenképpen rendezett egységbe kell foglalni, de ugyanaz a fogalom nem lehet érvényes mindenfajta dokumentációs célra: gyakorlati és gazdaságossági realitások akadályozhatják az ideális megoldásokat. Ebben a vonatkozásban két végletes vélemény ismeretes: az egyik szerint a legjobb rendszer, ha nincs rendszer; a másik a fogalmak rendjét a gépek nyelvére bizza.

A rendszerek és a rendszer szavak alkalmazásának kiterjedését a dokumentációs tervek, a dokumentáció nagyságának és a dokumentalistáknak kell megatárolniuk. A gyakorlati munkában dolgozó dokumentalista a rendezéssel szemben három követelményt állít fel:

1. idővesztés nélküli rendezési lehetőség;
2. könnyű áttekinthetőség;
3. rugalmasság az alkalmazásban.

Ezek a gyakorlati követelmények a feltárásnál használt fogalmak rendjére nézve meghatározóbb jellegűek az elméletiékénél. /B.S./

349

002/100/:389.6

Nemzetközi dokumentáció a szabványosításban. - /La documentation dans le domaine de la normalisation/ - VOORHOEVE, N.A.J. - Revue Internationale de la Documentation, 31.k. 2.sz. 1964.máj. 61-67.p.

A szabványosításra vonatkozó irodalom dokumentációja eddig nem nagy érdeklődést váltott ki, ellenben a dokumentáció területén folyó szabványosítás évek óta foglalkoztatja a szakembereket és az érintett nemzetközi szervezeteket /IFLA, FID/. Az előbbi gyakorlat igen helytelen, mivel a szabványosítás irodalmára vonatkozó dokumentáció - és különösen a nemzetközi dokumentáció - nemcsak hasznos, hanem a szabványosítás fontos és lényeges eszköze.

A különböző kiadványokban megjelent szabványügyi információk feltárása a nemzeti dokumentáció feladata. De a vonatkozó értékesebb dokumentumoké már nemzetközi. Magán kezdeményezésére 1957 és 1963 között folyt ilyen munka: az Internorm referáló szolgálat, amely évi 500-750 szabványosítási tárgyú dokumentum kivonatát készítette el. Az ilyen munkáknak nemcsak a kizárólag szabványüggyel foglalkozó munkákra kell kiterjednie, hanem a szétszórtan megjelenő olyan dokumentumokra is, amelyek más témák mellett foglalkoznak a szabványosítással.

Az Internorm rendszer angol nyelven két formában nyújtott szolgáltatást:

- bulletin alakban, amely ETO rendszerben adta közre a vonatkozó kivonatokat /első részében a könyvekét és brosuráikét, a másodikban a folyóiratcikkekét/;

- kartonszolgálat szerűen, 75 x 125 mm nagyságú lapokon.

Az 1963-ban megszűnt vállalkozást folytatni kellene. Szerző kb. évi 1500 kivonat - együttműködéses alapon - központi elkészítésével a feladatot megoldhatónak és kívánatosnak tartja. /B.S./

350

002.004.14:159.9

A dokumentáció használatának lélektani körülményei. /A mulhouse-i értekezés anyagából./ - /Les conditions psychologiques de l'utilisation de la documentation/ - MULLER, M.J. - Informations UFOD, 1.sz. 1964.jan. 15-17.p.

A dokumentáció cselekvés, akadálya a passzivitás. Dokumentáció: kezdeményezés. A cselekvés megindításának akadályai: a/ Társadalmi normák /Az általános vélemény szerint nem munka, mert nem termel közvetlenül, a tudatlanság bevallása, nem funkcionális, csak használati stb./ b/ Lélektani megállapítások: /Hozzávetőleges számítások szerint 30-39 év között és 60 év körül használják legtöbben a

814

dokumentációt. Legjobb esetben azért, mert szükségét érzik az adatok pontosabb ismerete végett, ritkán tartják az alkotás tényezőjének. A specializálódás akadályozza a széleskörű dokumentációt, mert korlátozza az érdeklődést. Sokan maguk szeretik megtalálni problémáik megoldását - akik nem tudják használni a dokumentációt, vagy úgy érzik, hogy akkor más kutat helyettük, - stb./ A tájékoztatás előkészítése a dokumentációs központok és szolgálatok feladata. Ezen a ponton még nagyon hiányos a munkánk. A használó általában többet vár a tájékoztatástól, mint a művektől. Az emberek általában félnek kérdezni, lealacsonyítónak tartják. A dokumentációs központok felbecsülhetetlen szolgálatokat kínálnak, de oly rosszul, hogy ezt általában nem tudják felmérni. /F.M./

351

002.008

A dokumentáció decentralizálása. /A mulhouse-i értekezlet anyagából. / - /La décentralisation de la documentation/ - ROY, M.J. - Informations UFOD, 1.sz. 1964.jan. 33-36.p.

Az ipar decentralizálásával, mely egyre gyorsabb ütemben folyik, együtt jár a dokumentáció decentralizálása is. Két megoldás lehetséges: a dokumentációs központok közvetlen terjeszkedése az iparvidékeken, vagy a nemzeti dokumentációs központok létesítenek táj- vagy helyi szerveket. Rugalmassága miatt sokan foglaltak állást utóbbi mellett. Közvetlenül tudja szolgálni az egyes vállalatokat, de csak bizonyos korlátok között. A helyi szervezetnek természetesen együtt kell működnie körzete más szerveivel: könyvtárakkal stb., de első sorban a nemzeti központtal. A helyi dokumentációs központ személyes kapcsolatok útján jobb propagandamunkát tud kifejteni. A jelenlét politikáját kell folytatnia. Bizonyos esetekben még önmagát is decentralizálnia kell. A kiállításokat a nemzeti szervezet védnöksége alatt szervezheti. Filmszolgáltatást is kell nyújtaniok. A film kiváló dokumentációs eszköz, megfelel korunk audio-vizuális hajlamának. Az AFAP /Association Française pour l'Accroissement de la Productivité = Francia Társaság a Termelékenység Növeléséért/ Audio-vizuális központja műszaki filmtárral rendelkezik, melynek propagálását elősegítik a műszaki film-klubok. /F.M./

352

002.008

Bevezetés. Kooperálni - egyesíteni - beruházni - kialakítani. /A mulhouse-i értekezlet anyagából. / - Introduction. Coopérer - intégrer - investir - former/ - PÉROL, M.R. - Informations UFOD, 1.sz. 1964.jan. 7-8.p.

A mai tudományos és gazdasági élet egyre inkább igényli a dokumentációt és a tájékoztatást. A Francia Dokumentációs Szervek Egyesülete összekötő szerepet tölt be a kutatók és vállalatok, az országos, szakmai és vidéki szervek között és fontosságát már régóta elismerik. A dokumentáció decentralizálásával dinamikus és alkotó, de még eléggé ki nem használt partnere lett az AFAP-nak. Együttműködés-

süket felhasználták egyes vidékeken gazdasági és általános érdekű információk hatékonyabb terjesztésére. Az elért eredmények megengedik, hogy feltárjuk a gazdasági és műszaki dokumentáció terjedésének néhány akadályát: Nem kielégítő a kapcsolat azok között a szervezetek között, melyekre a dokumentáció támaszkodik, információk hiánya a fontosabb szervekről, nem ismerik a vállalatok tényleges szükségleteit stb. Azonos kapacitású vállalatok nem áldoznak egyformán a dokumentációra. Általában keveset fordítanak a dokumentációra és hiányzik a vállalatközi kapcsolat. A dokumentalistáknak, akik felelősségteljes munkát végeznek, nincs alkalmuk továbbképezni magukat. A különböző szervezet képviselőinek hozzászólásai remélhetőleg előmozdítják a problémák megoldását. /F.M./

353

002.513.5

Polyamatos tájékoztatást szolgáló válogatott címjegyzékeknek és éves összefoglalásoknak automatikus előállítás. - /Automatic preparation of selected title list for current awareness services and as annual summaries/ - FREEMAN, R.R. - GODFREY, J.T. - MAIZELL, R.E. - etc. - Journal of Chemical Documentation, 4.k. 2.sz. 1964.ápr. 107-112.p.

A Chemical Titles /C.T./ előállításánál során jelentős mennyiségű információt tesznek át gépnyelvre: gépkártyákra, mágnesszalagokra. Kísérleteket végeztek annak kivizsgálására, miként lehetne hasznosítani ezt az információtömeget. Két kísérlet figyelőszolgálat ellátására irányult. Egy vegyipari cég megadta a kutatóit érdeklő témák descriptorainak jegyzékét. Ennek nyomán a C.T. új füzetének előállításával egyidejűleg számukra külön listát készítettek azokból a címekből, melyek a megadott vezérszavaknak megfeleltek. A másik kísérletben vegyipari kutatási profilok descriptorait kollacionálták a C.T.-ben szereplő vezérszavakkal, és így válogatták ki a szükséges anyagot. A harmadik kísérletben a C.T. gépnyelvre áttett cím-anyagából szakbibliográfiákat állítottak elő. Két bibliográfia KWIC /keyword-in context indexing/, a harmadik KWOC /keyword-out-of-context/ rendszerű volt. A kísérletek kiértékelése azt tanúsította, hogy a szolgáltatások eredményesebbek voltak. A gazdaságossági kivizsgálás még nem történt meg, de úgy vélik, hogy a költségek kisebbek, mint egy manuális rendszer esetén. /O.G./

354

002.513.5

A tájékoztatás gépesítési és automatizálási kérdéseinek megoldása. - /Rozvoj vedy a techniky a reseni mechanizace informacnich praci/ - NEMEC, V. - Technická knihovna, 6.sz. 1964. 179-185.p.

A tudomány és technika fejlődésével a műszaki-tudományos tájékoztatásnak is lépést kell tartania. Példa az atomenergiával kapcsolatos tudományágak fejlődése. Az NSZK-ban az Atomenergia Társaság pl. ma már 2400 főt foglalkoztat; ennek a létszámnak 21 %-a főiskolai képzettségű. A műszaki tájékoztatásba is különböző képzettségi

foku dolgozókat kell munkába állítani, mert másképpen a kutatás nem lehet eredményes. Egyre jellemzőbb a gyártásban és a kutatásban az elektronikus számítógépek térhódítása. A műszaki tájékoztatásban szintén számolni kell alkalmazásukkal. A jövőben teljes mértékben automatizálni kell a tájékoztatóanyag analitikus-szintetikus alapfeldolgozását. Előzetes kutatómunka már folyik az indexszel automatikus uton való ellátásra. A VINITI /Szovjetunió/ kísérleti-szerkesztési munkát folytat a tájékoztatóanyag összegyűjtésének, kikeresésének és reprodukálásának automatizálására. Referáló-folyóirat ofsetnyomógéppel való elkészítésére is kidolgozták a megfelelő módszert. A referátumokat lyukkártya-rendszerben dolgozzák fel. /A.Gy./

355

002.513.5:547

Az Eastman Kodak Company-nál alkalmazott kémiai visszakereső rendszer különlegességei. - /Some unusual features of a chemical retrieval system used in the Eastman Kodak Company/ - HAEFELE, C.R. - TINKER, J.F. - Journal of the Chemical Documentation, 4.k. 2.sz. 1964.ápr. 112-115.p.

Standard lyukkártyagépekkel működő visszakereső rendszer leírása. A rendszerben szerves vegyületekről készítenek nyilvántartást, de a visszakeresés nem egyes vegyületekre, hanem vegyület csoportokra irányul. A szerves vegyületek összetevőit és funkcionális sajátosságait 17 csoportba osztották. Mindegyik vegyületről minden tekintetbe jöhető csoport számára készül kártya. A kártyákon az első zóna a vegyület azonosságát, a második a vonatkozó kémiai adatokat, tartalmazza. Rajta van még minden kártyán a csoport betűjele. A visszakeresés megkönnyítése érdekében felvettek a kártyákon még egy zónát, ebbe a vegyület kártyasorozatát képező lapok betűjeleit lyukasztották. Tehát a vegyület kártyasorozatának minden lapján a sorozatot képező kártyák összes betűjelei szerepelnek. Így egy betűrendes indexet kaptak, mellyel gyors előkeresés végezhető. A kártyagyűjteményt invertált típusú visszakeresési eljárással használják. Az új vegyületekről manuálisan adatnyilvántartólapokat fektetnek fel, melyeket sokszorosítva eljuttatnak minden érdekeltnek. E lapokból összeállított kartotékából kereshetők ki az egyes vegyületek adatai. Az adatnyilvántartólapoknak elektronikus számítógéppel való feldolgozása útján készítik el az említett lyukkártyasorozatokat. De előállíthatók kézi lyukasztással is. /O.G./

356

002.513.5:547

"Szűrő" információrendszer szerves vegyületek visszakeresésére szerkezeti ismérvek szerint. - /Система фил'тровой информации для поиска органических соединений по структурным признакам/ - VLEDUC, G.E. - SEBJAKOVA, L.A. - KONPLEVA, E.V. - NTI, 11.sz. 1963. nov. 11-14.p.

Adott szerkezeti sajátosságokkal rendelkező vegyületekre vonatkozó információ visszakeresése a vegyészet szempontjából egyik legfontosabb tájékoztatási feladat. A szakirodalomban leírt kísérletek

szerint az alkalmazott általános típusu elektronikus számítógép memóriaegységében tárolnak az információk a vegyületekről szerkezeti ismérvek szerint. A kérdést betáplálják a gépbe és az a benne levő összes információt egybeveti vele. A kérdésnek teljesen megfelelő vegyület sorszámát vagy egyéb bibliográfiai adatát a kimeneti egység leírja.

A visszakeresési idő rövidítésére célszerű "szűrők" alkalmazása, amelyek a gépbe táplált legfontosabb szerkezeti ismérvek vagy gyökök. A "szűrő" információ nem tükrözi teljesen a szerkezetet valamely kérdésre a keresett ismérveknek megfelelően, hanem a "szűrő" információ viszonylag egyszerű algoritmusával való összehasonlítás után sikerül kizárni a további keresésből a kérdést nem kielégítő vegyületeket.

A rendszer mind "szűrő" információként, mind önálló visszakereső rendszer gépi nyelveként lehet felhasználni. /P.S./

357

002.6

A vállalatok dokumentációs-anyag szükséglete. A mulhouse-i értekezlet anyagából. / - /Les besoins de l'entreprise en matiere de documentation/ - GAILLET, M.R. - Informations UFOD, 1.sz. 1964.jan. 9-13.p.

A vállalatoknak szüksége van dokumentációra. Ez az állítás szinte magától értetődőnek látszik, mégis meg kell világítani a felhasználó szempontjából is. Felmerül rögtön a szorosan hozzákapcsolódó másik téma is: a tájékoztatás. A FID definíciója szerint a dokumentáció gyűjt, osztályoz és közvetít mindenféle dokumentumokat. A vállalatokon belül mind a vezetés, mind az egyes dolgozók igénylik a dokumentációt, mert az számos kérdésre feleletet ad, emeli a munka színvonalát és időt takarítanak meg általa. Szükség van egy alapos általános és állandó, azonkívül speciális, időszzerű dokumentációra. A dokumentumok nagy tömegében nehéz az eligazodás. A mennyiség a minőség rovására megy, választani kell, egyes kérdéseket ki kell emelni, - ez az időszzerű dokumentáció. A dokumentáció kellő kihasználása érdekében hozzáértő vezetőre van szükség, aki jól ismeri a vállalatot és a felmerülő kérdéseket. A dokumentumok kezelésénél a praktikus szempontok az irányadók. Kedvező használati feltételeket kell teremteni és jól fel kell tární az anyagot. A dokumentáció részproblémáit a nemzeti központ mellett jobban meg tudják oldani, mint a jelenleg uralkodó decentralizálással. /F.M./

358

007

A tájékoztatás és az ember. /L'information et la personne/ - CARPENTIER, R. - Informations UFOD, 4.sz. 1964.ápr. 3-31.p.

A tájékoztatás nagyon régi keletű. Maga a szó jelentésében több arnyalatu. Leggyakrabban újdonságok közlését értik alatta, legelterjedtebb eszközei a sajtó és a rádió. A tájékoztató és a tájékoztított dialektikus kapcsolatban állnak. A tájékoztatót befolyásolják, irányítják a hírek. Fejlesztik, hogy képes legyen olyan értesü-

818

lések befogadására, melyeket előzőleg nem értett meg. A közlések rendszerében a Pavlov-féle feltételes reflexeknek is szerepük van. A közlés, tájékoztatás komplex folyamat, hálózatot alkot, mely bizonyos mértékig monopolizálható speciális politikai, gazdasági célokra, de teljesen nem. A tájékoztatás filozófiájával is sokat foglalkoztak már /ide tartozik a kibernetika elmélete is./. A tájékoztató a közvetítő az ismeretek és befogadók között. Meg kell vizsgálni általában a kapcsolatok kérdését. SARTRE és az egzisztencialisták szerint a társadalom és az ismeretek alakítanak bennünket, de választás útján mi is döntő módon közreműködünk. Pszichológiai kapcsolataink a világgal - a tájékoztatás útján - ellentétesek. /F.M./

359

018.11

A külföldi szakirodalom nyilvántartásának mai állása. - /Ksoudas-nému stavu evidence zahranični literatury/ - KOZELEK, K. - Knihovnik, 6.sz. 1964. 178-181.p.

A bibliográfiai folyóiratok igen hasznosak, de a kartotékrendszer nem helyettesíthetők. Megkísérelték a beérkező szakirodalom központi nyilvántartását és a központi tájékoztatás megszervezését. A központi katalógust az Állami Könyvtárban /Praha/ és Egyetemi Könyvtárban /Bratislava/ szerkesztik. Minden külföldi szakirodalmi beszerzést a felek kötelesek ennek a két könyvtárnak bejelenteni. A Könyvtár a külföldi szakirodalomról teljes tájékoztatót ad ki intézetek, könyvtárak tájékoztatószolgálatára számára. Egyidejűleg a sokszorosított nyilvántartási adatokat a bibliográfiai központoknak is átadják a bibliográfiai folyóiratokban való leközlés céljából. A két Könyvtár közösen időszakosan kiadja a külföldi szakirodalom jegyzékét is. Ez a nyilvántartási rendszer egyrészt segíti a könyvtárakat tájékoztató és bibliográfiai tevékenységükben, azonkívül abban, hogy könyvtárukat nemzetközi cserékkel céltudatosan gyarapíthassák. A nyilvántartásba az ajándékozás és csere útján beszerzett könyveket is bevonják. Az új rendszer 1965. január hó 1-vel lép hatályba. /A.Gy./

360

019.9

A dolgozók részére kiadott bibliográfiák korszerűsítése. - /Szo- versensztvovat' szisztemu bibliograficeszkah izdanij dlja rabocsih/ - ZADERMAN, L.I. - Szovetszkaja Bibliografija, 3.sz. 1964.máj.-jun. 26-32.p.

1961 januárjában az ajánló-bibliográfiákról tartott értekezleten már foglalkoztak a munkások részére készítenő termelési-műszaki bibliográfiákkal. Az elmúlt 3 év alatt nagyon sokat fejlődött az ipar, emelkedett a dolgozók szakmai színvonala. A GPNTB /Goszudarsztvennaja Publicsnaja Naucsno-Tehnicoszkaja Biblioteka SzSzsZR = A Szovjetunió Állami Nyilvános Tudományos-Műszaki Könyvtára/ álláspontja szerint az ajánló-bibliográfiák célja a munkások érdeklődésének kielégítése. Propagálni kell közöttük a tudományos, műszaki és gaz-

dasági könyveket, egyéni és csoportos olvasásra. Tudatosítani kell az új műszaki eredmények alkalmazásának eredményeit, meg kell ismerettni a műszaki irodalom újdonságait. A GPNTB 1961. óta megjelenő három sorozatának kiadása az elgondolások gyakorlati megvalósulása és szerkesztésük közben alakultak ki a főbb elvek. A bibliográfusok állandó kapcsolatban állnak az üzemi mérnökökkel, technikusokkal. A szerkesztésben 1963-tól a Szaltükov-Scsedrin Könyvtár és 1965-től a Lenin Könyvtár is részt vesz. Minden problémát még nem sikerült megoldani, ahhoz a könyvtárak összefogására van szükség. /F.M./

361

02+069:628.8

Könyvtárak és muzeumok. - /Libraries and museums/ - Air Conditioning Heating and Ventilating, 60.k. 4.sz. 1963.ápr. 63-65.p.

A könyvtár és muzeum klimaberendezéseinél számításba kell venni az adott funkciókat, amelyek a területi beosztást befolyásolják:

1. Könyv-tárolás
2. Bemutató, muzeum, gyűlés

A tervezésnél jelentős problémát jelent a levegőelosztás. Fontos ezenkívül a gyűjtemény: a papír, pergamen, bőr, gyapju és fém megőrzése szempontjából a klímellenőrzés. Az értékesebb /rég/ nyomtatványok megőrzése különleges feltételeket kíván: hőmérséklet, páratartalom. A Szabványügyi Hivatal erre vonatkozóan szabványt dolgozott ki.

Ártalmas hatások a papír számára:

1. Bizonyos gázok. Védekezés elszívó berendezésekkel vagy permetezővel.

2. Napfény. Ez ellen speciális szűrőket kell alkalmazni.

3. Különös szárazság. Ezt lehetőleg meg kell előzni.

4. Páratartalom. Fontos, hogy állandó legyen, 45-55 %-os.

5. Por. Eltávolítása rendes vagy elektromos szűrővel történik.

/G.M./

362

02.002.5

A könyvtárak gépesítésének kérdései. - /Fragen der Technisierung von Bibliotheken/ - DUX, W. - Zentralblatt für Bibliothekswesen, 78.k. 6.sz. 1964.jun. 321-339.p.

A könyvtárak alapfeladata változatlan: az információk gyűjtése bizonyos szempontok szerint; a gyűjtemény rendszerezése és közreadása. A könyvtártechnika azonban változott: a könyvtárak gépesítésén bizonyos szerkezetek, gépek, technikai eszközök és berendezések alkalmazását értjük, amelyek a könyvtári munka ésszerűsítését, valamint tevékenységének hatásfokát elősegítik.

A könyvtári munka következő területein jöhetnek számításba gépi berendezések:

- információ hordozó anyagok előállítása az eredeti anyagról: mikrofilm, mikrokártya, xeroográfia;
- hivatal-gépesítés eszközeinek felhasználása az állomány nyil-

820

vántartásnál, visszakeresésnél: lyukkártyás írógép, címzőgép, kézi lyukkártya berendezés;

- állományvédelem kiegészítése: házi könyvkötészet, szállító-berendezés /ez utóbbi csak nagyobb könyvtárnál kifizetendő, ahol a napi kötetforgalom 300 kötetnél több/;

- gyűjtemény tárolása: tömör raktározás /csak ott lehetséges, ahol pince van, vagy ahol a mennyezet 500-1400 kg/m² terhelést elbír/;

- tárolóhely és olvasóterem/kölcsönző közötti kapcsolat: lift, elektromos jelzőberendezés;

- kölcsönzés gépesítése: foto-optikai berendezések;

- bibliográfiai munka: gépi indexelés.

A könyvtári munka gépesítése nem vezethet a könyvtáros és az olvasó közötti személyes kapcsolat megszűnéséhez. /Sz.T./

363

021.6/.8

Egyesült erővel. - /Ob''edinennimi uszilijami/ - USZSZASZ, I.V. -
Tehnicesszkie Biblioteki SzSzSzR, l.sz. 1964.jan. 40-42.p.

A kaliningradi körzetben sok különböző típusú könyvtár van: több mint 200 állami, 70 szakszervezeti, 65 műszaki, több iskolai, főiskolai stb. Sok könyvtár eddig egyáltalán nem részesült módszertani támogatásban. A körzet módszertani vonalon dolgozó könyvtárosai elhatározták, hogy az összes könyvtár részvételével és támogatására összkönyvtári módszertani tanácsot létesítenek. A tanács első tevékenysége a "Műszaki könyvek hónapja" megrendezése volt, melynek előkészítésében részt vettek más gyűjtőkörű könyvtárak is. "A műszaki könyvek propagálása" c. szemináriumon sem csak műszaki könyvtárosok vettek részt. A hónap nagyon eredményesen zárult: sok új olvasó iratkozott be és jelentősen megnövekedett a műszaki könyvek forgalma. A tanács közös módszertani bulletint ad ki, központi katalógust szerkesztenek, tájékoztató-bibliográfiai szolgálatot tartanak, terjesztik a könyvtári és bibliográfiai ismereteket. A körzet több helyiségében szép eredményeket értek el és nagy terveik vannak a jövőre is. /F.M./

364

021.6

Átszervezés - fordulat a módszertani munkában. - /Peresztrojka - povorot v metodiceszkoj rabote/ - HOLOMENKO, N.A. - Tehnicesszkie Biblioteki SzSzSzR, l.sz. 1964.jan. 31-39.p.

Több népgazdasági tanács területét összevonták, ezáltal növekedett a központi műszaki-tudományos könyvtárak köre is. Az átszervezés új feladatokat ró a módszertani osztályokra. A szaratovi KTMK módszertani osztályán 17 fő dolgozik, de a hálózat egyes könyvtárainál működnek státuszon kívüliek is. Elsőrendű feladatuk a hálózat és a könyvtár nélküli vállalatok megismerése. A leghatékonyabb irányítási formának látszik a könyvtárosok havi módszertani szemináriuma. 1963-ban a körzet több városában tartottak szemináriumokat. A fog-

lalkozások anyagát félévenként állítják össze a KTMK-ban. A szemináriumi foglalkozásoknak kb. harmadrésze elméleti, a többi gyakorlati jellegű. A Minisztertanács utasítása nyomán pl. több alkalommal foglalkoztak az ETO-val. Különösen hasznos ez az oktatási forma azoknak, akiknek könyvtárosi képzettségük van ugyan, de még nem dolgoztak műszaki könyvtárban. Nagy szerepük van még a csoportos vagy egyéni konzultációknak. 1962-ben versenyt rendeztek a műszaki könyvtárak között, mely fellendítette a könyvtárak életét. Egyéb kezdeményezések: a könyvpropaganda hónapja, tudományos konferencia a könyvtárak szerepéről a műszaki fejlődésben stb. /F.M./

365

021.6

A megnagyobbodott népgazdasági tanácsai körzetek körülményei. - /V uszlovijah ukрупnennogo szovnarhoza/ - UNEGOVA, L.A. - Tehnicsseszkie Biblioteki SzSzSzR, 1.sz. 1964.jan. 42-45.p.

A népgazdasági tanácsok területének kiterjesztésével megnövekedett az egy-egy KTMK hatáskörébe tartozó könyvtári hálózat nagysága is. Az új körülményekhez rövid idő alatt kellett alkalmazkodni.

Az Udmurt ASzSzR-ben nem volt központi műszaki könyvtár és ennél fogva módszertani tanács sem. A nyugat-urali KTMK fiókkönyvtárát létesített az Udmurt ASzSzR-ben és társadalmi módszertani tanácsot létesített a fiókkönyvtár vezetése alatt. A tanács tagjait szemináriumon képezték ki, majd kijelölték munkaterületüket és feladataikat. Egyéni munkatervüknél számításba kellett venniük a könyvtárak helyi adottságait is. A szeminárium befejezése után hivatalosan is megalkotották az Udmurt ASzSzR Társadalmi Módszertani Tanácsát és kijelölték a vezetőjét. 1963. márciusában megtartották első szemináriumukat, melyen 47 könyvtáros vett részt. Áprilisban az ETO-val foglalkoztak - és így tovább. A KTMK-tól kapott feladatokat mindig pontosan teljesítették. A fiókkönyvtár létesítése körül nem ment minden rendben, sok kérdés merült fel, melyek még nincsenek egészen tisztázva. /F.M./

366

021.8

Félév után. Szavaktól a tettekig. - /Szpusztja polgoda ... Ot szlov - k delu/ - Tehnicsseszkie Biblioteki SzSzSzR, 1.sz. 1964.jan. 13-17.p.

1963. májusában jött létre a GPNTB Módszertani Tanácsa. Félévvel később, novemberben összeült a MT, hogy megbeszéljék az egységes könyvtári és bibliográfiai rendszer problémáit és kiértékeljék az eddigi munkát. Megállapították, hogy több köztársaságban és gazdasági kerületben már jobban kihasználják az állományokat a könyvtárközi kölcsönzés fokozott igénybevételével. A központi műszaki könyvtárak és tájékoztató hivatalok hozzáálltak a tájékoztató-állományok kiépítéséhez. Sok helyen már megfelelő rendeletek egyengetik az egységes könyvtári ellátás útját. Egyes könyvtárosok szkeptikusak a könyvtárközi kölcsönzés általánossá tételét illetően, bizalmatlanságuk néhány rossz tapasztalatot nyugszik. Tanulmányozni kell az egyes könyvtárak gyűjtőkörét, meg kell állapítani, mi az, ami nélkülözhe-

tetlen náluk. A oszere-állományok megállapítása után kell a központi katalógust elkészíteni. A köztársasági könyvtárak ne közvetlenül az üzemi könyvtárakkal koordinálják munkájukat, hanem a kerületi központi könyvtárakkal, s azok a közvetlen hálózatukkal. Nem általános kooperációról, hanem centralizálásról van szó, ami azonban nem akadályozza meg, hogy az egyes könyvtárak ne alkalmazkodjanak bizonyos mértékig a helyi sajátosságokhoz és ne aknázzák ki az adódó lehetőségeket.

/F.M./

367

021.8

Egységes tervet és tudományos alapot. - /Edinomu planu - naucs-nuju osznovu/ - KANCLERISZ, A. - Tehnicseszkije Biblioteki SzSzSzR, 1.sz. 1964.jan. 27-30.p.

Az ipar, az építés és a szállítás egységes könyvtári és bibliográfiai ellátásának megvalósítása a módszertani vezetés mellett nagy mértékben függ a helyi feltételektől is: anyagi alap, munkaerő, a dolgozók képzettsége stb. A tervek megvalósítása nemcsak a műszaki könyvtáraktól függ, hanem a tájékoztató szolgálatoktól, tanácsok, vállalatok, intézmények vezetőitől és nem utolsósorban más könyvtáraktól is. Nagyon sok mulik a fentiek készségén, aktivitásán. Vigyázni kell, hogy az egységes rendszer ne legyen merev forma. Tudományos alapokról kell kiindulni és szükség van a tudományos kutatómunka tervére is. A műszaki könyvtárak olvasói általában konkrét munkához, feladathoz keresnek anyagot. A könyvtár olyan mértékben segítse őket, amilyen sulya van problémájuknak a termelésben. Az egységes könyvtári ellátás megkívánja tehát, végső fokon az egész ország érdekeinek a tanulmányozását és a változások figyelembevételét. Az egységes műszaki tájékoztatás rendszerének kidolgozása is egy része az országos feladatnak, melyet Litvániában 1964-65-re tűztek ki. A tájékoztatómunka mechanizálását és automatizálását 1966-69. között fogják végrehajtani.

/F.M./

368

022.9+727.8

Nemzetközi tanácskozás műszaki könyvtárak építéséről, berendezéséről és műszaki felszereléséről. - /Mezinárodní porada v oboru vystavby, zarizení a technické vybavení/ - HOUSKOVÁ, J. - Knihovnik, 4.sz. 1964. 115-118.p.

A szocialista könyvtárak anyagi-műszaki bázisainak eddigi egyedi fejlesztése nem járt kielégítő eredményekkel. Szükséges, hogy a szocialista országok ezen a területen is hivatalosan együttműködjenek. Közös tanácskozáson elhatározták, hogy a/ koordinálják a szocialista tábor műszaki könyvtárainak tevékenységét, b/ tökéletesítik a könyvtárak anyagi-műszaki alapjait, c/ önkéntes alapon koordinálási központot létesítenek, d/ tanulmányozzák a szocialista országok könyvtári helyzetét, e/ tanulmányozzák a kapitalista országok könyvtári helyzetét és tevékenységük alapelveit igyekeznek átültetni a szocialista könyvtári munka terén is, f/ részletes szervezési irány-

elveket dolgoznak ki az együttműködés megszilárdítására, g/ munkamegosztási tematikai jegyzéket dolgoznak ki, h/ a tanácskozási anyagát 1965 áprilisáig a szocialista országok könyvtárosi értekezletein megvitatják és saját javaslatokkal segítik elő a kölcsönös együttműködést. Átmenetileg a központi koordináló szerv feladatát a Csehszlovák Állami Könyvtár vállalta. /A.Gy./

369

022.9+727.8

Tanácskozás a szocialista országok könyvtárai építéséről, berendezéséről és műszaki felszereléséről. - /K první porade specialistu vboruvystavby zarizení a technického vybavení knihoven/ - GAWRECKI, D. - Technická knihovna, 4.sz. 1964. 105-117.p.

A könyvtári feladatok jelentős része a szocialista országokban közös, közösek a feladatok megoldási lehetőségei és rendelkezésre álló eszközei is. Helyesebb a szocialista munkamegosztás módszerére átérteni. Ettől várható, hogy a/ az erők célszerűen koncentrálhatók és kihasználhatók, b/ az anyagi és személyi ellátás világszínvonalon biztosítható, c/ az anyagi-műszaki bázis reális alapokon kiépíthető, d/ a könyvtári munka politikai és gazdasági szempontból helyesen kapcsolódik bele a szocialista országok népgazdaságainak életébe. Lehetőségessé válik a gyakorlatban 1. a kapacitás megsokszorozása, 2. a dolgozók, anyagi eszközök célszerű felhasználása, 3. a szocialista szemlélet érvényre juttatása. Ténylegesen az együttműködés szükség szerint ki kell hogy terjedjen a/ az építési és nem építési beruházásokra, berendezések beszerzésére, b/ az anyagi-műszaki bázissal kapcsolatos elméletre, kutatásokra, c/ a munkaszervezésre, módszertanra, technológiára, d/ a tervezésre és szerkezeti megoldásokra. Különleges szakképesítésű dolgozókat kell munkába állítani és ennek érdekében néhány alapvető intézkedést kell fogantatni. Információs, dokumentációs, bibliográfiai és kiadási együttműködés. /A.Gy./

370

025.133

A gépesített kutatás alkalmazása a könyvtárakban. - /Primenenie mehanizirovannogo poiska v bibliotekah/ - SZOKOLOV, A.V. - Szovetszkaja Bibliografija, 1.sz. 1964. 23-33.p.

A könyvtári munka és a tájékoztatás folyamatainak gépesítése nagyon időszerű téma. Az irodalom-kutatás, a tárgymutatók összeállítása, annotációk, referátumok készítésének mechanizálása nagy mértékben fellendítené a tudományos életet. A törekvés nem új keletű. A 20-as években már alkalmaztak lyukkártyákat, az 50-es években pedig elektromos számológépet. A hagyományos könyvtári keresőmódszer egy szempontú, a mechanikus eszközök többszempontú keresést tesznek lehetővé. Mechanikus módszerek alkalmazásához szükség van leíró, analitikus tartalmi feltárássra, egységes nyelvre, tudományáganként 5-10 000 szóval. A gépi keresés eszközei: perem- és mezőlyukasztások kártyák, elektromos gépek. Könyvtári használatra jobbak a kevésbé összetett rendszerű gépek. Megkülönböztetünk egyenes és fordított keresési módszert. A mechanikus módszerek bevezetésével egyidejűleg feltétlenül

824

ki kell dolgozni egy-egy részletes szaknyelvi leíró szótárt, különben ez a törekvés nem reális. /F.M./

371

025.34

Cikk-szakkatalógus a főiskolai tudományos-műszaki könyvtárban. - /Sisztematicsesszkaja kartoteka sztatej v naucsno-tehnicsesszkoj Biblioteki VUZA/ - ZSOLKOVA, A.I. - Szovetszkaja Bibliografija, 2.sz. 1964.márc.-ápr. 46-52.p.

A gorkiji Politechnikai Intézet tudományos és műszaki könyvtára folyóiratcikk - szakkatalógust állított fel. A katalógusban szerepelnek az Intézetbe nem járó folyóiratok cikkei is, jelentőségük csak informatív. A katalógus szerkesztésénél és használatánál nehézséget okoz, hogy a Knizsnaja Palata nyomtatott kartonjain az ETO-t csak nagyon vázlatosan használják, - hogy a folyóiratok és a kartonok nem érkeznek egy időben, - hogy nem dolgoznak fel minden folyóiratot. A hivatalos lapokat, melyekről nem készül nyomtatott karton, házilag dolgozzák fel és ide kerül egyes könyvek /évkönyvek, cikkgyűjtemények stb./ analitikus feltárása is. A külföldi lapok anyagát a GPNTB nyomtatott kartonjai alapján tartják nyilván és feldolgozzák a VINITI expressz információit is. A cikk-katalógus szerkesztése közben számos probléma merült fel, így pl. az elméleti művek helye, melyeket végül is egy helyre tettek, s az egyes szakterületeket utalókkal látták el. A katalógus részletes felosztása az Intézet tudományos munkájához igazodik. Az ETO jelzeteket és a kartonokon feltüntetett szakszámokat közös nevezőre kell hozni. Tárgyszó-katalógusuk is van, itt teljességre törekszenek. A katalógusok szerkesztésében szaktudósok is közreműködnek. /F.M./

372

025.4

Néhány megjegyzés az IFAC által kidolgozott osztályozó rendszer bevezetéséhez. - /Einige Bemerkungen zur Einführung der von der IFAC ausgearbeiteten Literaturklassifikation in MSR/ - SENF, B. - Messen Steuern Regeln, 7.k. 1.sz. 1964-ján. 29-32.p., 7.k. 2.sz. 1964.febr. 81-84.p.

A dokumentáció ma már az automatizálás területén is egyik lényeges alkotó eleme a tudományos kutatásnak és termelő munkának. Ezzel együtt azonban felmerül egy messzemenően tagolt, de ugyanakkor elvisekelhető terjedelmű szakrendszer igénye is. A rendelkezésre álló ETO - történeti okokból - az automatizálás területén meglehetősen hiányos.

Éppen ezért igen jelentős az UNESCO-nak az az 1960. évi javaslata, mely szerint az automatizálás területén két bibliográfia készíthető: egy a kurrens irodalmat öleli fel 1961-től kezdve, a másik az 1920. évi anyagig nyúlik vissza. Erre a célra külön szakrendszert készítettek. Ez az automatizálás egyes fogalmait legfeljebb négy számjeggyel jelöli. 1962. elejétől a bibliográfiának hét kiadá-

sa jelent meg Brüsszelben. A világ minden táján megjelent folyóirat-cikkek címeit tartalmazza angolul, franciául és az eredeti nyelven. Az 1963. 8.számától kezdődően a "Messen Steuern Regeln" c. folyóirat az ETO számok mellett közli az IFAC jelzetet is.

A szakrendszer nem végleges, úgy hogy kisebb javítások még lehetségesek. A lap teljes egészében ismerteti a szakrendszert és egyúttal felkéri a cikkek szerzőit, hogy kéziratuk benyújtásakor tegyenek javaslatot a megfelelő szákszám megválasztására.

A szakrendszer főbb csoportjai:

1. szabályozás és vezérlésmélett,
2. irányítástechnikai rendszerek és azok építőelemeinek elméleti és kísérleti vizsgálata,
3. az irányítástechnika fizikai alkalmazási területei,
4. irányítástechnikai berendezések és azok építőelemei,
5. a szabályozás és vezérléstechnika alkalmazása,
6. a szabályozás és vezérléstechnika egyéb kérdései.

/Dzs./

373

025.45

Az egyetemes tizedesosztályozás jövőjének gondjáról. - /Sorgen um die Zukunft der Dezimalklassifikation/ - Dr.FILL, K. - DK - Mitteilungen, 9.k. 4.sz. 1964.jul. 21-24.p.

Az ETO 4 /nyelvtudományok/ és a 8 /irodalom/ főosztályok tervezett egyesítéséről ad hírt a CCC /Central Classification Committee/ kiadásában megjelenő P-Note 800.

Az ETO-t a gyakorlatban használó szakemberek nevében, dr.FILL /Wiesbaden/ annak az aggodalmának ad kifejezést, hogy a felszabaduló 4 főosztály inkább zavart okoz az ETO használóinak, mint hasznót.

Más egy új szakterületet beosztani az egyetemes tudásanyagba - s ehhez valóban szükséges a revízió - és megint más az ETO rendszer logikáját és szépségét megforgatni. Az első eset /az új fogalom beosztása a régiek közé/ a revízió minden kényelmetlensége ellenére is folyamatos fejlődést biztosít az ETO-nak. A második esetben az ETO rendszer 30 százalékát bolygatnák meg, miután 27 kétjegyű osztályt - 41/49, 51/59, 61/69 - megváltoztatnának, s ez kétségesse teszi az ETO további használhatóságát. Az ETO teoretikusai jelen esetben figyelmen kívül hagyják, hogy az ETO elsősorban és több évtizede a gyakorlati könyvtári osztályozó munkát szolgálja.

/Sz.T./

374

025.45

Az ETO munkálatok jelenlegi fejleményei. - /Recent development in UDC work/ - OHMAN, E. - Revue Internationale de la Documentation, 31.k. 2.sz. 1964.máj. 45.p.

A FID 1962. évi közgyűlése határozatot hozott az ETO revíziójára. A Szövetség Központi Osztályozó Bizottsága /FID-CCC/ ennek megfelelően elhatározta a 4 főosztály felszabadítását /műszaki célokra/ és a filológia beolvasztását a 8 /irodalom/ főosztályba.

826

Mivel jónéhány éve csak német nyelven volt teljes ETO kiadás, a British Standard Institution most gyorsított ütemben kívánja kiadni az angol nyelven még meg nem jelent részeket. Spanyol, portugál és lengyel nyelven fokozatosan jelennek meg a teljes kiadás részei.

Az ETO információ visszakeresés céljára való alkalmasságát az USA-ban is kezdik elismerni, a Szovjetunióban pedig kötelezővé tették használatát a tudományos-műszaki tájékoztatás területén. 1965-ben több nyelven jelennek majd meg az ETO un. "közép" /medium/ kiadásai, az elsőnek összeállított német kiadás nyomán. Nemzetközi szervezetek támogatásával egyes szakterületeken teljes kiadások is készülnek központilag /pl. az atomtechnika és oktatásügy területén/.

M.RIGBY /USA/ elektronikus gépek segítségével elemzi a különböző nyelvű ETO kiadásokat. /B.S./

375

025.45

A Központi Osztályozási Bizottság /CCC/ tevékenysége. - /Die Tätigkeiten des Zentralen Klassifikationskomitees /CCC/. - LÖRPEVRE, G.-DK-Mitteilungen, 9.k. 1.sz. 1964.jan. 2-4.p.

Az ETO központi irányítása 1914-ig Otlet és La Fontaine kezében van, akik DEWEY-vel érintkezésben működnek. Majd DONKER DUYVIS játszik vezető szerepet az ETO fejlesztésének természettudományi és technikai vonalán. Az ETO fejlesztésének első korszakában, 1945-ig ezek a vezetők külső osztályozási és szakmai szakértők bevonásával szorgalmazták a rendszer korszerű szintre emelését.

Ezután kerül napirendre a szervezeti megoldás kérdése: egy bizottság létesítése, amely az ETO jövőbeni fejlesztésének és módosításának törvényeit szabja meg. 1948-ban meg is alakult a Central Classification Committee. Ez a központi bizottság a szükségyszerű változtatások és a rendszer lényegi megmaradása közötti egyensúly politikáját folytatta.

DONKER DUYVIS 1960-ban bekövetkezett nyugalmába vonulásakor a FID átszervezése, egyúttal a CCC-t ért kritikák illetékes és inkább kevésbé illetékes személyek és szervezetek részéről a bizottság addigi nyugodt munkáját átmenetileg megzavarták. De a CCC jogait a határozottság, a következetes magatartás megvédte. Az ETO minden kérdésében a legfőbb döntés a CCC-t illeti, amely az alapítók művét az önkéntes munkatársak százainak közreműködésével vezeti. Amíg az ETO a világ legjobban kiépített és legtöbbet használt általános osztályozási rendszere, a CCC-nek kell őrködni azon, hogy az ETO fejlődésében a tudományos haladást nyomon kövesse, alapelveit, stabilitását megtartsa. /V.K./

376

025.45

Geodézia, fotogrammetria és kartográfia az ETO-ban. - /Geodezija, fotogrammetrija i kartografija v Univerzal'noj Deszjatsionoj Klassifikacii/ - SZUHOV, V.I. - BOLDOV, V.G. - SZELIFANOV, V.P. - NTI, 10.sz. 1963.okt. 30-32.p.

Általánosan elfogadott tény, hogy a Geodézia alosztály /528 jelzet/ ez idő szerint a legrészletesebben és a mai színvonalon kidolgozott ETO osztályok egyike. Az ETO-ban a geodézia a természettudományok és a matematika főosztályába nyert besorolást /5 jelzet/ és az asztrológia osztályának részét alkotja.

A geodézia ETO osztályozásának mai helyzete 1928 és 1961 között a fejlődés több szakaszán keresztül valósult meg a Nemzetközi Geodéziai Társaság, a Nemzetközi Fotogrammetriai Központ, továbbá az NDK és az NSZK több dokumentációs központja aktív munkája nyomán. Az új Geodézia alosztály nagy figyelmet fordít a különleges meghatározók kidolgozásának, ami lehetővé teszi a kartográfiai-geodéziai közlemények több szempontú jelzetezését. Az egyes hiányosságok általában nem csökkentik a geodézia, a fotogrammetria, a kartográfia új ETO osztályozásának értékes oldalait. A Geodézia alosztály tökéletesítésével kapcsolatban végzett munka példaként szolgálhat az ETO más osztályainak kiegészítésére és javítására. /P.S./

377

025.45:5/6

Természettudomány és technika az eljövendő ETO-revizióban. - /Naturwissenschaft und Technik in der künftigen Revision der DK/ - LLOYD, G.A. - DK-Mitteilungen, 9.k. 1.sz. 1964.jan. 4-9.p.

Az ETO-táblázatok háromnegyed részét a címben szereplő ismeretanyag teszi ki, de ennek jelölési lehetősége az 5-ös, a 6-os és kevés 7-es számszámra szorítkozik. Az itteni túlszűkölttség és az egész elosztás aránytalansága revíziót sürget, mely kétirányú legyen.

1. Rövid lejáratu revízió az eddigi munkamódszerekkel körülhatárolt szakcsoportokra változatlanul folytatódik. A CCC feladata, hogy a tervezett vagy lehetséges alapvető változtatásokról a munkaközösségeket tájékoztassa.

2. Hosszu lejáratu revízió a jövőre vonatkozólag messze nyúló stratégiai átcsoportosítások, amelyeket gyakorlati és taktikai okokból logikai javítás és térbeli kívánalmak közös érve alapján fogalmaznak meg és sürgősnek nyilvánítanak.

A távlati tervekben a természettudományi és műszaki anyag táblázati revíziójára az elképzelések leginkább a 4-től 72-ig terjedő jelzetrészt ölelik fel. Az egyik ilyen átfogó elrendezés szerint a 4 jelzetű főrészbe kerülne "Az ember és természeti környezete, egészsége; az anyagról és energiáról szóló tudományok" cím alatt.

41/43 Egészségügy. Energiaforrások. Mezőgazdaság

44/45 Üzemvezetés. Kibernetika

46/48 Anyag. Eszközök tulajdonsága stb. Energia. Erő.

/Magtechnika. Elektrotechnika/

alapvető tagolás. Az 5 jelzetű főrészben elég nagy lehetőség van nagyobb belső átcsoportosításra még le nem foglalt jelzetcsoportok /ilyenek 544/545; 554/559; 573; 583/589 stb./ felhasználásával.

Legjobban szorít a című a 6-s jelzetű szakcsoportokban. De ha a 61 és 63/65 tízeses számoknak összes alosztásaikkal az említett új 4-es alatt biztosítunk helyet, a 6 jelzetű főrész már nem "Alkalmazott tudományok" névre hallgatna, hanem a technika és ipari termelés, gépek és munkafolyamatok főszakja volna, amely logikusabban, bővebb elhelyezkedési térben adná a műszaki ismereteket, különösen ha át-

nyulással 69/72 alatt egyesíteni az általános és építész-mérnöki tudományokat. /V.K./

378

025.45.004.14

Az ETO alkalmazásának több mint 10 éves tapasztalatai egy nagyüzemben. - /Mehr als 10 Jahre Erfahrungen mit der DK in einem Grossbetrieb/ - RICHTER, Th. - DK-Mitteilungen, 9.k. 2.sz. 1964.márc. 13-15.p.

A Volkswagen Műveknél 15 évvel ezelőtt felmerült annak problémája, hogy a szakirodalom rendezésénél:

1. átvegyék az addig alkalmazott számrendszert,
2. új rendszert dolgozzanak ki,
3. rátérjenek az ETO használatára.

A választás az ETO-ra esett. Az a gyakorlat, hogy egy szakrendszer változtatásánál csak a megadott határidő után beszerzett új anyagot sorolják be az új rendszer szerint, kizárólag nagy gyűjteményeknél célszerű.

A legtöbb nehézséget az alábbi problémák okozzák:

a/ közös alosztások, kettőspontos viszonyítások és betűrendes alosztások besorolása. Ezeket csak meghatározott helyeken kell használni. Így pl. a hosszmeréseknél a .082 közös alosztást csak az 531.71 jelzet után alkalmazzák és nem kapcsolják e jelzet mélyebb bontásához.

b/ Egy fogalom két helyre sorolása éppen olyan zavaró az ETO-ban, mint a szinonimák a tárgyszó katalógusban. Az ETO természetéből adódik azonban, hogy ez elkerülhetetlen, mivel egy-egy fogalom más-más szempontból vizsgálva különböző szakterületeken is előfordul. Ezen a problémán a betűrendes mutató segíthet.

c/ Több helyre besorolt kartonok. Egy-egy eljárás leírásánál pl. többnyire szó esik az ahhoz használt gépekről is. Ilyen esetben célszerűbb az alosztás alkalmazása.

d/ Fogalmak viszonyítása.

Nem helytálló az az általános felfogás, hogy az egyes folyóiratokban feltüntetett ETO jelzetek nem használhatók a vállalati könyvtárakban. Ezek gyakran éppen rávezetnek a keresett megoldásra.

Az ETO alkalmazásában a fő követelmények:

1. folyamatosság;
2. a belső és a nemzetközi, általános szakozás egységesítése;
3. egy-egy fogalom, vagy eljárás vegyes változatait lehetőleg közös alosztásokkal, vagy kettőspontos viszonyítással fejezzük ki.

Ellenkező esetben ezek az egyébként összetartozó fogalmak elszakadnak egymástól. /Dzs./

379

026+002.63:061.22/420/

Szakkönyvtárak és Tájékoztatási Irodák Egyesülése Angliában. /ASLIB/- /Asszociációja specialnüh bibliotek i informacionnüh bjuro Velikobritanii/ - PROKOF'EVA, K.M. - NTI, 10.sz. 1963.okt. 55-59.p.

Az ASLIB az angol szakirodalmi tájékoztatás és szakkönyvtárügy

jelentős központja, amelynek létesítése szorosan összefügg az angol ipar fejlődésével. Az 1924-ben alapított Egyesülés célja a szakkönyvtárak és a szakirodalmi tájékoztatási szervek információs munkájának koordinálása és kölcsönös segítésük útján való fejlődésük előmozdítása. Az ASLIB képviseli Nagybritanniát a nemzetközi dokumentációs szervezetekben.

Az Egyesülés tagjai vállalatok, állami intézmények, kutatási és műszaki szervezetek, egyetemek, nyilvános könyvtárak és egyes szakemberek. Az ASLIB főbb szervei: a közgyűlés, a tanács az osztályokkal és a témakör szerinti szekciókkal, továbbá a végrehajtó és a pénzügyi bizottság. Az Egyesülés igazgatóját a különféle szakbizottságok mint a szakoktatási, tájékoztatási, szerkesztési, konferenciaszervezési és nemzetközi bizottságok segítik. Irányítása alatt áll a központi adminisztratív igazgatóság.

Az ASLIB négy időszakos kiadványt jelentet meg. Ezek közül az ASLIB Proceedings az ASLIB Information-nal együtt és az ASLIB Book-List havonta, a Journal of Documentation negyedévenként jelenik meg. Ezenkívül az Egyesülés számos nem időszakos kiadványt is közread.

/P.S./

380

027.021.001.6/43-11/

Az ésszerűsítési feladatok megoldása az NDK tudományos könyvtáraiban. - /Stav a ukoly racionalizace ve vedeckych knihovnách NDR/ - DUK, W. - Technická knihovna, 4.sz. 1964. 97-105.p.

A tudományos könyvtárak ésszerű munkamódszerei és a könyvtár térbeli elrendezése, építészeti megoldása, a korszerű műszaki felszerelések alkalmazásának lehetőségei között szoros összefüggés van. A Német Állami Könyvtárban a következő ésszerűsítésnek több akadálya van. Helyhiánnyal küzd, háborús károkat szenvedett, azonkívül több más intézmény kapott épületében helyet. Az egyetemi és területi könyvtárak helyzete jobb. Több könyvtárban olyan műszaki-szervezési intézkedéseket fogantatosítottak, amelyek következményeképpen az "azonnali" vagy "egy órán belüli" kölcsönzés megvalósíthatóvá vált. A katalogizálási anyagot a lipcsei könyvtár dolgozza fel. A nyomtatásos módszerek mellett még mindig szerepe van a kézi, egyedi készítésű katalóguslapoknak. A főiskolákban már sikerült hathatós szervezési intézkedéseket megvalósítani. Az ésszerűsítés és gépesítés előfeltétele, hogy az ipar ellássa a könyvtárakat a szükséges felszereléssel és gépekkel. A könyvtárak kis száma miatt számos igény nehezen valósítható meg és csak a szocialista országok közötti együttműködés keretében nyílik erre mód.

/A.Gy./

381

027.6+069:676

Könyvtár és papíripari muzeum a Centrallaboratorium Rt-nél. - /Biblioteket och pappersmuseum vid Centrallaboratorium AB/ - GRONVIK, A. - Tidskrift för Dokumentation 1964. /20.évf./ 2.sz. 17-20.p.

A finnországi papírmassza és papírfeldolgozó ipar központi ku-

830

tató intézete, a "Centrallaboratorium AB" 1962 végén új épületbe költözött, ahol papíripari tájékoztató könyvtár és dokumentációs központ létesült. A tájékoztató részleg számára összesen 600 m² áll rendelkezésre, ezen kívül pincehelyiségek tárolási célokra és a kiadványok tára. A központ munkájának súlypontja az irodalmi szolgálat. Egy régebben végzett vizsgálat szerint az érdeklődők 75 %-a előbb a tájékoztató központhoz fordult és csak 25 %-a vette közvetlenül igénybe az olvasótermeket. Az olvasóteremben 300 folyóirat helyezhető el. A folyóiratolvasóban 12 és a könyvolvasóteremben 24 férőhely van. Az olvasóban egy mikrofilmleolvasó is rendelkezésre áll, a tájékoztató részlegnek külön fotolaboratóriuma is van. A könyvek felszállítása a raktárból felvonóval történik. A könyvek könnyű fémpolcokon vannak elhelyezve. A könyvtári polcok 1100 folyómétert tesznek ki, a pincében lévő raktári részlegen kívül. A könyvállomány jelenleg kb. 21 000 kötet. A könyvtárvezetőn kívül 3 asszisztens, 1 gépirónő, 4 segéd-könyvtáros, 2 személy a fotolaboratóriumban és egy a muzeumi részlegben dolgozik. /P.F./

382

027.6

Az "Atomenergia Rt" új könyvtára. - /AB Atomenergia nya bibliotek/
- TELL, B. - Tidsskrift för Dokumentation, 1964. /20. évf./ 2. sz. 21-23. p.

Az Atomenergia Rt. hosszú időn keresztül különböző helyeken szétszórta a dolgozóit, míg az elmúlt év fordulóján új irodaépületet kapott Liljeholmen-en. A részlegek központosításával egy új központi könyvtár is létesült. A könyvtár számára 170 m²-es terület volt biztosítható. Elrendezésileg érdekes megoldást jelentett a könyvállomány egy részének radiális elhelyezése egy centrum körül. A természetes világítás rossz lévén, kombinált világítást alkalmaztak. A berendezés anyaga világos, műanyagborítású fa, a padló parafaburkolatú. A könyvtárba kb. 600 folyóirat érkezik. Az olvasóhelyek száma mindössze négy, de a folyóiratcikkekről kópiát kaphat az olvasó, így a helybenolvasás szükséglettel válik. A folyóiratanyag nagy részét a raktárban helyezik el, ez felvonóval van összekötve a könyvtárral. A raktárban tömörített raktározást alkalmaztak, a férőhely nagyság 2000 folyóméternek felel meg, de megvan a lehetőség a kétszeresre való kibővítésre is. /P.F./

383

027.6:028

A mi tájékoztató-napjaink. - /Nasi dni informacii/ - MAR'INA, A. - Bibliotekar', 6. sz. 1964. 17-18. p.

A kirovi kerületi könyvtár az SZKP plénumainak szellemében nagy propaganda-munkát fejt ki a műszaki könyvek terjesztése érdekében. Szoros kapcsolatban áll a kerületi VOIR szervezettel és más szervezetekkel is és létrehozta egy ún. műszaki szabadalmi tanácsot. A termelési kultúra kerületi versenye idején együttesen dolgoztak az üzemekben, kiállításokat rendeztek, olvasói konferenciákat tartottak, a nemcsak Kirovban, hanem más városokban, sőt kolhozokban és szovhozokban

is. A tájékoztató napok rendezése már hagyománnyá vált. A kerületi könyvtár műszaki-szabadalmi osztálya rendezi, havonta egyszer. A tájékoztató napokon összegyűlnek a különböző üzemek specialistái. Egy-egy alkalommal valamely konkrét, aktuális kérdést szoktak megtárgyalni, a résztvevők élénk érdeklődése mellett. A könyvtár segíti a specialistákat a szükséges bibliográfiai ismeretek megszerzésében is, szemináriumokat rendeznek számukra. A tájékoztató-napok igen hasznosak a könyvtárosok számára is, akik így közelebb kerülnek az üzemek problémáihoz.
/F.M./

384

027.6:028

Ahol szükség van a segítségre. - /Tam, gde trebuetszja pomoscs' / - BUCSENKOV, I. - Bibliotekar', 6.sz. 1964. 16-17.p.

A kaluzsi gépgyár könyvtára nagy szerepet tölt be a gyár műszaki fejlődésének meggyorsításában. A legutóbbi versenyek során elnyerte a kerület legjobb műszaki könyvtára címet. Állományát rendszeresen kiegészíti és nagy propaganda-munkát fejt ki. Mult évben 40 kiállítást rendezett. A könyveket közvetlenül a műhelyekbe is eljuttatja 12 mozgókönyvtára útján. A műszaki tájékoztatás napjai nagy népszerűségnek örvendenek. A gyár sok szakemberét beszervezték már referáló, konzultáló munkára. Az újdonság- és tematikus-jegyzékeket kifüggesztik az egyes műhelyekben és osztályokon is. Havonta kétszer a termelés közben felmerülő kérdések irodalmáról adnak rövid jegyzéket. Munkájuk eredményeképpen a mult évben 75 újítást vezettek be. Az üzemben új termelési-tervezési módszert alkalmaznak. A könyvtár gondoskodott a megfelelő szakirodalom beszerzéséről és bibliográfiát állított össze a kérdésről. Sokat tesznek a fiatalok szakmai fejlődése érdekében is.
/F.M./

385

027.6:608.3

Az újítók városi könyvtára. - /Gorodszkaja biblioteka racionalizatoram / - BAZILEVSKAJA, N. - Bibliotekar', 6.sz. 1964. 15-16.p.

A Gorkijról elnevezett tambovi városi könyvtárnak sok sok munkás, műszaki dolgozó olvasója van. A VOIR /Feltalálók és Újítók Össz-szövetségi Társasága/ helyi szervezetével szoros kapcsolatot tartanak fenn. Évenként közös tervet készítenek a műszaki ismeretek propagálására. Az olvasóteremben újító- és feltaláló-sarkot rendeztek be. A "Műszaki irodalom újdonságai" c. állandó kiállításuk nagy népszerűségnek örvend. Az újítókról nyilvántartást vezetnek és az őket érdeklő könyveket külön ajánlják, be is szerzik nekik. Gyakran tartanak könyvismertetéseket az olvasók aktív részvételével. Az olvasóteremben állandó konzultációt tart a VOIR. Eredményes munkájukat bizonyítja az is, hogy állandóan nő az újítások száma. A könyvtár közreműködik az újító és feltaláló estek rendezésében is. Kiállítást rendezett, főleg a munka termelékenységének növeléséről, automatizálásról, gépesítésről szóló művekből. Nagyszabású szabadalom-kiállítást is rendeztek az üzemekben, mely jelentősen növelte az olvasók számát is. Példájukat a gazdasági kerületben is követik.
/F.M./

832

A GPNTB tájékoztató-bibliográfiai apparátusa hatékonyságának tanulmányozása. - /Изучение эффективности справочно-библиграфической аппаратуры GPNTB СзСзСзР/ - PETROVSZKIJ, V.B. - Szovetszkaja Bibliografija, 3.sz. 1964.máj.-jun. 41-47.p.

1958 októberében alapították a GPNTB-t és azóta igen sokat fejlődött. Ma már több mint 4 millió nyomtatott egységet számlál, olvasóinak száma 47 500. Könyvei a könyvtárközi kölcsönzés útján a Szovjetunió sok városába eljutnak. A tudományos-műszaki tájékoztató-hálózatban alapvető helyet foglal el és a műszaki bibliográfiai munka központja. A következő években fokozatosan gépesíteni fogják az alapvető munkafolyamatokat. Könyvtártudomány és az új technika elnevezéssel külön osztályt is létesítettek, mely tudományos kutatásokat folytat. 1963-ban három hónapig tanulmányozták a tájékoztató-bibliográfiai apparátus hatékonyságát. Megvizsgálták, melyik katalógust milyen mértékben használják az olvasók és a könyvtárosok, de tájékoztattak forrásmunkák, bibliográfiák használatáról is. Módszerük kérdőívek kitöltése, olvasói konferencia rendezése volt. Az adatok kiértékelése után néhány feleslegesnek bizonyuló katalógus felszámolásáról döntöttek és megállapították a felmerülő igények alapján a hiányosságokat is, pl. központi fordítás-katalógus.

/F.M./

Betekintés a bibliográfiai tájékoztatóba. - /Pohled do práce bibliograficko - spravodajské služby/ - BEDNAROVA, V. - Knihovnik, 1964. 6.sz. 181-184.p.

A diploma-munkákkal kapcsolatban a bibliográfiai szolgálat feladata a főiskolai hallgató számára a szakirodalomkutatás. Ugyanez vonatkozhatik a kandidátusi munkákkal kapcsolatos ténykedésére is. A megfelelő irodalom kiválogatása nem könnyű feladat. Leghelyesebb, ha a hallgató az alapvető szakirodalomról kap tájékoztatást. Ezt azután a kapott szakirodalom hivatkozásai alapján saját képességének megfelelő mértékig kibővítheti. A kandidátusi munkákkal kapcsolatos követelmények két csoportba sorolhatók: Az egyik csoport azt kívánja, hogy az adott témára szolgáltatassanak szakirodalmat, a másik csoport közli az általa ismert szakirodalom jegyzékét és annak további kiegészítését kéri. Nem tekinti helyénvalónak az ilyen szolgáltatást, mert ez irányt szabna az önálló jellegű kandidátusi munkának. A gyakorlat azonban az, hogy a felekkel konzultálnak és az újabban megjelenő szakirodalmi munkákról tájékoztatják őket.

/A.Gy./

Az értekezletek jegyzőkönyvei: azonosításuk és katalogizálásuk. - /The proceedings of meetings: their identification and cataloguing/ - CHAMBERLAINE, J. - COBLANS, H. - Revue Internationale de la Documentation, 31.k. 2.sz. 1964.máj. 46-49.p.

A szakkönyvtárak munkájában 1945 óta igen nagy jelentőséget kapott a kutatási jelentések és a nemzetközi szakmai értekezletek anyagainak gyűjtése, feldolgozása és terjesztése.

A katalógizálás nem egységes volta a nemzetközi gyakorlatban igen sok nehézséget okoz ezen a téren. A leggyakoribb megoldás: 1. az értekező hivatalos neve; 2. a rendező testület neve alatti címfelvétel. /Ezek gyakran a fedőlapon és a címlapon másként szerepelnek./

A nemzetközi jellegű értekezletek áttekintését a következő nap-tár-jellegű tájékoztató kiadványok könnyítik meg:

- az Union des Associations Internationales /UAI/ kiadásában Brüsszelben évenként megjelenő "The annual international calendar",
- a Library of Congress kiadásában Washingtonban havonta megjelenő "World list of future international meetings", amelynek első része "Science, technology, agriculture, medicine" alcimen jelenik meg,
- az értekezletek kiadványszerű anyagairól ugyancsak az UAI nyújt tájékoztatást havi bibliográfiai sorozatában "Bibliographical current list of papers, reports, proceedings of international meetings" címen.

/Használó jellegű kiadványok bizonyos szakterületeken külön is megjelennek./

A szakkönyvtáraknak a vonatkozó szakmai értekezletekről és azok kiadványairól tájékoztatást kell nyújtaniuk. /B.S./

389

05:048:001.815

Javaslatok a referáló folyóiratok tárgymutatójának egyszerűsítésére. - /Predloženiya po uproseniju sztrukturu predmetnogo ukazatelja k referativnomu zurnalju - BUCSINSZKIJ, A.Sz. - Naučno-tehničeskaja Informacija, 8.sz. 1963. 17-19.p.

A VINITI referáló lapjainak tárgymutatóit jelenleg általában manuais módszerrel állítják össze. A mutatók három-lépcsősek: címszó, alcímszó, részletesebb kifejtés. Az Automatika és Rádióelektronika c. referáló lap 1961 óta lyukkártyagépekkel állítja össze tárgymutatóját. A címszavakat és alcímszavakat számkódokkal látták el a gépi rendezés érdekében. A részletes kifejtést azonban továbbra is manuálisan szerkesztették. A szerző új mutatókészítési eljárást ajánl. A harmadik lépcső maradjon el: a mutató csak címszókat és alcímszókat tartalmazzon. Az alcímszók egy referáló folyóiraton belül egyetemesek legyenek, azaz minden referáló lap számára szerkeszzenek egy alcímszó-gyűjteményt, mely a lapban szereplő valamennyi címszóhoz alkalmazandó lenne. A gyűjtemény csak néhány tucat alcímszót tartalmazna, pl. az Automatika és Rádióelektronika c. referáló lap számára 23 alcímszót javasol. Az új módszer következményei: az eddigi alcímszók jelentős része címszóvá válik, elmarad az alcímszavak és a részletes kifejtés szerkesztésének munkája, az indexkészítés teljesen gépesíthető, a mutatók rendszerezettebbek és áttekinthetőbbek lesznek.

/O.G./

390

05:048:001.815

A referáló folyóiratok mutatóinak gépi előállításával kapcsolatban szerzett tapasztalatok. - /Opüt podgotovki ukazatelej k referativ-

nüm zszurnalom sz iszpolzovaniem masinnoj tehnik/ - SZAGALOVICS, N.M.-
Naucsno-Tehnicsseszka Informacija, 1963.jun. 18-20.p.

A VINITI referáló folyóirata, a Referativnűj Zszurnal, folyamaihoz készitendő szerzői névmutatók és tárgymutatók előállításának gépesítéséről szól. A szerzői névmutatók jelenleg kétfélek. Egyes tudományágakban, pl. a matematikában, fizikában, kémiában, a szerzők neve szerinti keresés elég gyakori. Ezeknek referáló lapjaihoz teljes szerzői névmutató készül, mely a szerző nevét, a referált közlemény címét és a referátum azonosítási jelét tartalmazza. A többi referáló lapokhoz csak rövidített szerzői névmutatót állítanak össze, melyben csupán a szerző neve és a referátum azonosítási jele szerepel. Az összes rövidített szerzői névmutatók kéziratait azonos eljárás szerint lyukkártyagépekkel állítják elő. Kidolgozták a teljes szerzői névmutatóknak lyukkártyagépekkel való elkészítését is. Az index-tételek szövegét a lyukkártyák hátoldalára írógépelik, majd belyukasztják a kártyákba a rendezési vezérlőjeleket, s aztán a kártyatömeget géppel sorbarendezi. A rendezett kártyagyűjteményből készül a szedés. Az eljárás a szedés miatt nagyon munkaigényes. Tökéletesítéséhez további gépi berendezések szükségesek. A tárgymutatók gépi előállításának eljárást is kiépítették. Ez azonban a tárgymutatók jelenlegi szerkezete mellett csak gyorsítja az összeállítást, de munkamegtakarítást nem eredményez. /O.G./

391

05:048:001.815

Gépek alkalmazása egyszerű típusu szerzői névmutatók készítésénél. - /Iszpol'zovanie masin pri podgotovke avtorszkih ukazatelej uproszcennogo vida/ - VEGER, M.G. - KJURI, N.P. - Naucsno-Tehnicsseszka Informacija, 1963.junius, 21.p.

A VINITI referáló lapjainak névmutatóit 1962-ig manuálisan állították elő, azóta lyukkártyagépekkel végeztetik. A referáló lapok kefelevonatain egy külön munkacsoportban aláhúzással jelölik ki a névmutatóba felveendő neveket. Ezeket aztán gépkártyákba lyukasztják. Az év végén a lyukkártyatömeget géppel rendeztetik. A rendezett kártyagyűjteményből pedig géppel kiíratják a névmutató végleges szövegét. E jegyzékről készülnek az ofszet-nyomólemezsek. A régi rendszerben minden referáló laphoz szerzőnév-kartotéket létesítettek. Év végén ebből írták le a névmutatót. S aztán következett a nyomdai munka. Így a névmutatók félesztendei késéssel jelentek meg. Az új rendszerben a gépkártyák folyamatosan készülnek, a szerzőnevek kartotékolása elmarad, a névmutatót szerkesztő csoport létszáma felére csökkent, elmaradt a leíró iroda időszakos túlterhelése, s a névmutatók megjelenése az első évnegyedre korlátozódott. A berendezés további tökéletesítésével az elért eredmények még tovább fokozhatók. /O.G./

392

05:048:001.815:54+66

A vegyi képletek szerinti tárgymutatók összeállításának automatizálása. - /Avtomatizacija szosztavlenija formulnűh ukazatelej himicseszkih szoedinenij/ - VLEDUC, G.E. - OSZIPENKO, C.D. - PAPPE, I.J.-

Naučno-Tehnicseskaja Informacija, 1963.jun. 13-17.p.

Bevezetőben ismerteti, hogy a különböző kémiai referáló lapoknak milyen indexei vannak. Majd áttér a VINITI kémiai referáló lapja képlet-indexének előállításí problémáira. A képlet indexben a vegyületek empirikus képletei lexikográfiai sorrendben következnek. A képlet mellett a vegyületnek a közleményben használt megnevezése áll, ezután pedig tömör megjelölése annak, hogy a vegyületre vonatkozólag a referátum minő adatokat tartalmaz, s végül a referátum azonossági száma. Az index egyes részletproblémáinak ismertetése után leírja az index jelenlegi manuális előállításának menetét. Majd részletesen ismerteti a javasolt gépi indexkészítési technológiát. A referátumból kémikus analízálja ki a vegyület vonatkozó adatait. Ezeket lyukszalagon juttatják az elektronikus adatfeldolgozóberendezésbe, mely a betáplált adatok megfelelő kimunkálásával összeállítja a képlet-index kéziratát. Az eljárást az Ural-4 számítógépre programozták. /O.G./

393

05:659.24

Napilap- és folyóirat kivágások gyűjtésének és feldolgozásának tapasztalatai tudományos kutatóintézetben. - /Iz opita rabotu sz gazetnui i szurnal'nuji vuzezkami v naučno-issledovatel'szkom institutе/ - BLOSTEJN, E.A. - NAGATOVA, R.E. - NTI, 10.sz. 1963.okt. 11-13.p.

A tájékoztatás változatos formái közül a tudományos kutatóintézetek műszaki-tudományos tájékoztatási osztályain a figyelem középpontjába kell állítani az időszakos sajtótermékeket, amelyek értékes műszaki-tudományos információkat tartalmaznak. A kivágások rendszeres gyűjtése lehetővé teszi az időszakos sajtóból az összes érdemi információ anyag rendelkezésre bocsátását az érdekelt szakemberek számára. Ez a tájékoztatási munka egyik aktív formája.

Az Autóipari Tudományos Kutatóintézetben a speciális témák szerint összeállított folyóirat- és lapkivágásokat átadják a műszaki-tudományos tájékoztatási osztály illetékes szakemberének, míg az általánosabb jellegű cikkekből összeállításokat készítenek a nyitott tárlók számára. A tárlókon bemutatott kivágásokat igénylés szerint bocsátják rendelkezésre. A kivágásokban foglalt információk felhasználását ellenőrzőlapok alapján kísérik figyelemmel.

A lap- és folyóirat-kivágási munka megszervezése magában foglalja:

1. az időszakos sajtó operatív feldolgozását,
2. az érdemi anyag kiválasztását és rendszerezését,
3. a kivágásokból tematikai összeállítások készítését, és
4. ezek átadását az érdekelt osztályoknak,
5. a kutatóintézeti osztályoknak átadott információk felhasználásának számbavételét.

/P.S./

394

061.2/100/.046.38:002

Jelentés a Szövetség 1963. évi munkájáról. - /Report on the activities of the Federation in 1963/ - VAN DER BRUGGHEM - Revue Internationale de la Documentation, 31.k. 2.sz. 1964.máj. 68-73.p.

836

A FID munkájában az 1963. évi stockholmi konferencia megállapításai értelmében a következők kaptak fokozott jelentőséget: osztályozáselmélet; az ETO naprakész állapotban tartása; a dokumentalista képzés irányítása; az információ tárolás és visszakeresés gépesítése; kapcsolat és együttműködés más nemzetközi szervezetekkel; tapasztalatcsere lehetőség biztosítása; a tudományos tájékoztatás alapelveinek vizsgálata; a fejlődésben lévő országok tájékoztató munkájának támogatása.

A FID az év folyamán 16 nemzetközi jellegű megbeszélésen képviseltette magát és 14 hivatalos kiadványt adott közre. Munkabizottságai közül az alábbiak tevékenykedtek:

- LP = nyelvi kérdések
- CR = osztályozás kutatás
- CCC = központi osztályozási bizottság /és a hozzá tartozó albizottságok/
- MSR = gépi tárolás és visszakeresés
- TI = tájékoztatás az iparnak
- TD = dokumentalista képzés

Tevékeny együttműködés alakult ki a FID és a dokumentáció szabványosítási kérdéseivel foglalkozó ISO/46, 37 és 97 munkabizottságok között.

A nemzeti tagok száma az év végén 33 volt, az egyedi tagok száma pedig elérte a 110-et. A Szövetség főtitkári tisztét /ideiglenes jelleggel/ 1963 nyarától Van der BRUGGHEN, a korábbi adminisztratív főtitkár látja el.

/B.S./

395

061.6:659.24.007.2

A műszaki-tudományos tájékoztatási osztály dolgozóinak gyakorló ideje a tudományos kutatóintézet más osztályain. - /0 sztašsirovke rabotnikov otdela naucsno-tehnicseszkov informacii v otdelah i laboratorijah naucsno-issledovatel'szkogo insztituta/ - BURUJ-SMAR'JAN, O.E.-NTI, 10.sz. 1963.okt. 7-10.p.

A tudományos kutatómunkára fordított idő egyenes arányban áll annak az információnak a teljességével és időszertűségével, amelyet a dolgozó-szerkesztő mérnökök a műszaki-tudományos tájékoztatási osztálytól kapnak. A kutató- és szerkesztőmérnököknek szorosan a témájukra vonatkozó, lehetőleg teljes és tömör információkra van szükségük, amelyek iránt bizalommal vannak és azok nem szorulnak az általuk végzett pótlólagos irodalomkutatásra. A kellő mennyiségű és minőségű információt azonban a témakör tájékoztatási osztályon működő kollektívája csak abban az esetben tudja szolgáltatni, ha a kutatási feladatot jól ismeri, a tájékoztatási anyagot helyesen tudja értékelni a kutatómérnök szempontjából. A tájékoztatási megbízottnak tisztában kell lennie a dokumentációs szempontból hozzátartozó kutatócsoport tevékenységével, tervfeladataival, a kutatómunka végzésének szakaszaival, szoros kapcsolatot kell tartania a kutatást és a kidolgozást vezető mérnökkel.

E tájékozottság megszerzésére feltétlenül szükséges a dokumentációs megbízottak - kurátorok - tervszerű tanulmányi áthelyezése a kutatóintézet más osztályaira, amit két 15-20 napos időtartamra hat havi időközökben célszerű végezni. E gyakorló idő alatt a tájékoztatási

osztály dolgozója meghatározott terv szerint kapcsolódik be a kutató-szerkesztő csoportok munkájába. /P.S./

396

062:030.8

A thesaurus minden szakdokumentáció építőköve. - /Thesaurus - Baustein jeder Fachdokumentation/ - SCHEELE, M. - Nachrichten für Dokumentation, 15.k. 1.sz. 1964.márc. 1-4.p.

A görög "thesaurus" szó jelentése általában kincs, vagy kincstár. Ebből átvéve nevezték a nagyobb tudományos összeállításokat a tudás kincsesbányájának. VICKERY szerint ez a szó 1957-ben jelent meg először a dokumentációban, és azóta többféle értelemben használják. Meghatározásaként szerző a következőt ajánlja:

thesaurus minden olyan szójegyzék, amely a szavakat jelentésük rokonsági kapcsolata szerint csoportosítja.

Főbb fajtái:

1. Szavak/egyszerű szavak, összetett szavak, több szóból álló kifejezések/ betűrendes jegyzéke, utalással a szinonimákra és a különböző fokon kapcsolódó egyéb szavakra.
2. Szavak rendszerezett gyűjteménye, amelyben egy szakrendszer "rendszer szavai" mögött sorakoznak a "szöveg szavak".
3. Olyan gyűjtemény, amelyben a szavak különböző fokozatu szinonimái alcsoportként csatlakoznak az egyes fogalomcsoportokhoz.
4. A meghatározott eredetű thesaurus, amelynek szavai egy bizonyos helyről /pl. folyóiratcikkek címeiből/ származnak.
5. A gépi uton előállított thesaurus. /A mágneses szalagon tárolt thesaurus osztályozási, gépi fordítási, visszakeresési stb. célokra használható./ /B.S./

397

371.68

A magnetofon technika felhasználása a tudományos eredmények és az élenjáró tapasztalatok terjesztésére. - /Об использовании магнитофонной техники для пропаганды достижений науки и передового опыта/ - НЕЖМАН, Б.Я. - НТИ, 11.sz. 1963.nov. 7-8.p.

A műszaki-tudományos tájékoztatás egyik legnehezebb problémája annak a kérdésnek megoldása, hogyan juthat el az információ a szakemberek legszélesebb köréhez.

A tájékoztatási munka hatékonyságát növelő egyik műszaki eszköz a hangszalag, amelyet a központi és helyi rádióadás sikeresen felhasználhat. A magnetofon technika lehetővé teszi a gyors és tömeges sokszorosítást, a szalag szétküldhető a felhasználási helyekre, magnetofonnal előadható bárhol, bármekkora hallgatóság részére.

Célszerű, ha a központi ágazati tájékoztatási intézetek rendszeresen készítenek és szétküldenek hangszalagokat, amelyekre neves tudósok, mérnökök előadásait felveszik a tudomány és technika legújabb eredményeiről, élenjáró termelési tapasztalatokról stb. A hangszalagokkal együtt szét kell küldeni szemléltető anyagot is

838

/vázlat, rajz, fénykép, filmek formájában/ vetítés céljából.

Vállalatok, intézetek műszaki kabinetjeiben, klubokban, vörös sarkokban megszervezhetők az ilyen hangszalagok rendszeres kollektív hallgatása és a szemléltető anyagok megtekintése. A magnetofon-előadások közvetíthetők a helyi telefonhírműködésben is.

A tájékoztatási szerveket elsősorban kell ellátni video-hangszalagokkal, amelyek nemcsak a hang, hanem a kép felvételét és reprodukálását is lehetővé teszik.

/P.S./

398

377

A vállalatközi iskolák tapasztalatai. /A Moszkvai Népgazdasági Tanács kötöttáru ipari vállalatainak példája alapján/ - /Opüt provedenija mezsfabricsnuh skol. /Na primere predpriyatij trikotazsnoj promislenoszti Moszgarszovnarhoza/ - ZSELEZNIKOVA, N.A. - NTI, 11.sz. 1963.nov. 9-10.p.

Az élenjáró tapasztalatok vállalatközi iskolái, amelyeket a Moszkvai Népgazdasági Tanács kötöttáru iparában megszerveztek, a tapasztalatcserének és a propagandának egyik hatékony eszközeként aktív módon járulnak hozzá az új technika és technológia bevezetéséhez, a termelési folyamatok gépesítéséhez és automatizálásához, a termelési szervezet tökéletesítéséhez.

Ezeket az iskolákat a Központi Műszaki Tájékoztatási Iroda /CBTI/ szervezi a Népgazdasági Tanács Textil- és Kötöttáruipari Igazgatóságával együtt.

Az iskolák tematikáját az új technika fejlesztési terve és a korszerű technológia, valamint az ipar munkájában jelentkező szűk keresztmetszetek alapján határozzák meg. Az anyag feldolgozását szakemberekből álló csoport végzi, amely ajánlásokat készít a tematikával kapcsolatban. A végleges tantervet a vállalatok és az érintett szervek fogadják el.

A vállalatközi iskolákon javasolt ésszerűsítések bevezetését ellenőrzik.

/P.S./

399

377:659.24.007.2

A tájékoztatási dolgozók képzésének emelésére a VINITI-ben tartott tanfolyamok munkájának első eredményei. - /Pervue itogi rabotni kurszov povusenija kvalifikacii informacionnuh rabotnikov pri VINITI/ - MURANIVSZKIJ, T.V. - SZÜPKO, I.Ja. - NTI, 10.sz. 1963.okt. 5-6.p.

A tájékoztatási szervek munkájának hatékonysága nagy mértékben függ a szakképzett munkaerőtől, akik tevékenységüket a tudomány és technika fejlődése színvonalának és a népgazdaság igényeinek figyelembevételével tudják ellátni. E feladat teljesítése meghatározott képzést követel meg. A Szovjetunióban a legutóbbi időkig a tájékoztatási szakemberek nem részesültek külön képzésben. 1963. év eleje óta működnek tanfolyamok a VINITI-ben, amelyeknek célja a tudományos és műszaki tájékoztatás területén dolgozó vezetők, mérnökök és

tudományos munkatársak képzettségének növelése.

A tanfolyam tanterve összesen 360 órában a következő tantárgyakat öleli fel: A tudományos tájékoztatás elmélete és a műszaki tudományos tájékoztatási tevékenység szervezete, a tájékoztatás feldolgozásának és közreadásának gépesítése, a tájékoztatási szolgáltatás gazdaságossága, az elektronikus tájékoztatási-logikai gépek, bibliográfia és forrásismeret, az ETO rendszere és alkalmazása, az operatív sokszorosítás új technikája, a műszaki-tudományos szakirodalom szerkesztési munkájának alapjai, a tudomány és technika legújabb eredményei a népgazdaság főbb területein.

Az 1963 első félévi tanfolyam eredményei alapján leszűrték a képzési munka további javításának lehetőségeit. /P.S./

400

651.838.4

A dokumentáció automatizált feldolgozásának gyakorlati kérdései. - /Problémü avtomatizirovannüj obrabotki dokumental'noj informacii na praktike/ - MEJER-ULENRID, K. - NTI, 11.sz. 1963.nov. 15-21.p.

Az EURATOM Tudományos Tájékoztatási Központjában kialakított automatizált visszakereső rendszert, a DOCA-t évente 200 000 dokumentum beérkezésének és naponta 120 érdeklődés megválaszolásának figyelembevételével dolgozták ki. Az információk gépi feldolgozására az IBM 1401 sorozatban gyártott elektronikus számítógépet használják. A közlemények karakterisztikumaiként hétféle kategóriát alkalmaznak: a közlemény elnevezését, elsődleges adatokat, osztályozási jelzetet, deszkriptorokat, szerző nevét stb. Az információt betáplálják az emlékező egységbe mágneses szalagra lyukkártya segítségével.

A számítógéppel végzett kísérlet szerint a memóriaegységbe betáplált 15 000 dokumentum alapján egyidejűleg 15 érdeklődésre dolgozták ki a választ, amelyhez 59 deszkriptort vettek igénybe; e feladat megoldása 92 percet vett igénybe és egy-egy kérdésre 0-67 dokumentum jutott.

A Központ kummulativ és "szuperkummulativ" mutatókat állít össze a folyóiratokról a tájékoztatási munka és az automatikus indexelés kérdéséről általános és különleges deszkriptor-szótárak alapján. /P.S./

401

651.838.4:546

Automatikus tájékoztatás-visszakereső rendszer szervetlen vegyületek számára. - /Avtomaticseszkaja informacionno-poiskovaja szisztema dlja neorganiceszkizh szoedinenij/ - SZEJFER, A.L. - SCSUROVA, Sz.Sz. - POLJUSZUK, Ju.A. - NTI, 10.sz. 1963.okt. 26-29.p.

A sorozatban gyártott korszerű számítógépek memóriaegységének befogadóképessége lehetővé teszi több tízezer vegyület fizikai-kémiai tulajdonságainak tárolását. Ezért a szervetlen vegyületek, amelyeknek száma nem haladja meg a 20 000-et, különösen alkalmasak viszonylag teljes és zárt automatikus tájékoztatási visszakereső rendszer tárgyal. A vázolt rendszer faktográfiai - tényleíró - amelynél, ellen-

840

tétben a dokumentleíró rendszerrel, az információ tárgyi egységei nem a dokumentumok /közlemény, szabadalom, könyv stb./, hanem maga a közlés a kémiai vegyületekről és azok tulajdonságairól.

A kiválasztott tájékoztatás-visszakereső rendszer meghatározza egyrészt az információk mennyiségének szerkezetét, másrészt a visszakeresés algoritmusainak mintáját.

A VINITI elektromodell kísérleti laboratóriumában szervesen vegyületek fizikai tulajdonságainak visszakeresésére automatikus rendszert dolgoztak ki, amely megfelelő eredményt mutatott. E rendszerrel az egész tárolt anyag átválogatása 20-25 percet vesz igénybe az anorganikus kémiához szükséges vegyületek kikeresésével.

A rendszer fémek és ötvözetek számára, biológiai, gazdasági-statistikai és más területeken is jól alkalmazható. /P.S./

402

651.926

Jelentés az UNESCO 3. "Tudományos fordítás és terminológia" munkacsoportjának üléséről. Róma 1964.I.26-II.1.- /Bericht über die Tagung der UNESCO-Arbeitsgruppe Nr.3. "Scientific Translation and Terminology" in Rom von 26.1.-1.2.1964./ - ARNTZ, H. - Nachrichten für Dokumentation, 15.k. 1.sz. 1964.márc. 57-59.p.

Az ülésen az alábbi napirendi pontokkal foglalkoztak:

1. Javaslat a Fordítók Nemzetközi Szövetsége /FIT/ részére a terminológiai kérdésekre vonatkozó tevékenységek koordinálására.
2. Bizonyos tudományterületek és nyelvek fordítási központjai hálózatának kialakítása.
3. Egyes nyelvekre vagy szakterületekre vonatkozó szótárak vagy szógyűjtemények hiányának kiküszöbölése.
4. A természettudományi fordítások kérdései.

A tanácskozás felkérte az UNESCO-t, hogy a terminológiai munkálatok koordinálására egy kisebb állandó titkárságot létesítsen. Határozatot hozott a fordítások kezelésére vonatkozó kisebb kézikönyv kiadására. Megállapította, hogy a legutóbbi UNESCO bibliográfia óta az egy nyelvű szótárak száma 1500-ról 3000-re nőtt, s a további szótárakban biztosítani kell az új fogalmak /definíciók/ egyöntetű felvételét. Hangsúlyozták annak szükségességét, hogy biztosítani kell az ISO terminológiai ajánlásainak publikációk formájában való közreadását. A "kevésbé általános" nyelvek problematikáját az ülés résztvevői a "kevésbé hozzáférhető" nyelvek fogalmára terjesztették ki. /B.S./

403

651.926

A belga közszolgálatban és az európai közösségi szervezetekben működő fordítók hivatali és anyagi helyzete. - /La situation administrative et pécuniaire des traducteurs dans les services publics belges et pres des Communautés Européennes/ - PENNINGCK, W. - Babel, I.k. 2.sz. 1964. 57-60.p.

A belgiumi minisztériumok fordítási szolgálatainak legnagyobb

részét a két világháború között létesítették, a holland nyelvnek második nemzeti nyelvként való bevezetése után.

Később igen hátrányos volt a fordítók besorolása, aminek folytán a fordítói munkakörben dolgozók tömegesen hagyták ott ezt a pályát, s mentek át más munkaterületekre. Ezért került sor mintegy 12 év előtt a fordítói fizetések és besorolások javítására. 1962-ben újabb rendezés történt.

Jelenleg a belga minisztériumokban 49 segédfordító, 45 fordító-revizor és 16 vezető fordító működik. Ez a létszám távolról sem fedezi a szükségleteket, főleg azért, mert a belga közigazgatás a tisztviselők egynyelvűségén és a közszolgálat kétnyelvűségén alapszik, ami rendkívül megnöveli a fordítási munkákat az államigazgatás területén.

A legutóbbi rendezés gyökeresen megjavította a közszolgálatban működő fordítók helyzetét, de még mindig nem teljesen kielégítő. Mivel a fordítókat nem emelték teljesen az egyetemi végzettségű tisztviselők színvonalára, nem tudnak valóban jól képzett fordítókat kapni.

Az európai közösségi szervezetekben, mint valamennyi egyéb nemzetközi szervezetben is, a fordítók helyzete sokkal kedvezőbb. Az említett szervezetekben 450 fordító dolgozik, az összes alkalmazottak 10 %-a. Itt - az egyetemi végzettségen kívül - legalább két idegen nyelv alapos tudását követelik meg a fordítóktól. Besorolásuk szerint segédfordítók, fordítók és fordító-revizorok. Fizetésük 30-40 %-kal magasabb, mint a belga közszolgálatban működő fordítóké. A velük szemben támasztott követelmények: egyetemi végzettség, az anyanyelv és legalább két idegen nyelv alapos tudása, külföldi tartózkodás, igen nagy munkamennyiség elvégzése, felelősség a fordítás hitelességeért.

/G.I./

404

651.926

A Fordító Chartája. - /La Charte du Traducteur - The Translators Charter/ - Babel, IX.k. 4.sz. 1963. 182-187.p.

A Fordítók Nemzetközi Szövetsége /FIT/ közzétette a Fordítók Chartáját, amelyet a FIT Dubrovnikban tartott IV. kongresszusán elfogadott.

A Charta öt fejezetből áll. - Az I. fejezet a fordítók kötelességeit, a II. fejezet a fordítók jogait, a III. fejezet a fordítók gazdasági és társadalmi helyzetét, a IV. fejezet a fordítói egyesületeket és szövetségeket, az V. fejezet pedig a fordítók nemzeti szervezetei és a Fordítók Nemzetközi Szövetsége közötti kapcsolatokat tárgyalja.

Az I. fejezet hangsúlyozza a fordítók felelősségét a szövegűséggel kapcsolatban, rámutat a fordító megfelelő szaktudásának szükségességére, a megbízó érdekeinek szem előtt tartására a fordításra átvett szöveg bizalmas jellegének megóvása szempontjából, a törvényileg vagy más módon szabályozott fordítói díjazás betartásának fontosságára a fordítói etika megóvása érdekében.

A II. fejezet a fordítói munka szerzői jogi védelmével kapcsolatos ajánlásokat tartalmazza.

A III. fejezet megállapítja, hogy a fordítónak olyan megélhetést kell biztosítani, amely lehetővé teszi számára, hogy kellő hatékony-

sággal és a neki kijáró megbecsülés mellett lássa el társadalmi feladatát.

A IV. fejezet lerögzíti a fordítók jogát szakmai egyesületek vagy szövetségek alakítására. A fordítói szövetségeknek állandó kapcsolatok létesítésére kell törekedniük a fordítások felhasználóinak szervezeteivel /kiadói szervezetek, ipari és kereskedelmi vállalatok, szakértők, sajtó stb./

Az V. fejezet hangsúlyozza a fordítók nemzeti szervezetekben való tömörülésének és e szervezetek FIT-hez való csatlakozásának fontosságát, az önkéntesség elvének szem előtt tartásával. /G.I./

405

651.926:061.3

UNESCO ülés a tudományos fordítás és terminológia kérdéseiről.
/UNESCO meeting on Scientific Translation and Terminology/ - JUMPELT, R.W. - Babel, I.k. 1.sz. 1964. 25-28.p.

Az UNESCO egy munkacsoportja 1964. január 27. - február 1. között Rómában a tudományos fordítás és terminológia területén teendő intézkedésekre vonatkozó ajánlásokat tárgyalta. Már az elmúlt évben is működtek hasonló munkacsoportok, éspedig a tudományos közlemények munkacsoportja Philadelphiában, a dokumentáció automatizálásának munkacsoportja pedig Moszkvában.

Az ülésen 17 intézmény képviselői vettek részt, köztük az ENSZ-irodáké, a Nemzetközi Dokumentációs Szövetségé /FID/, a Nemzetközi Szabványosítási Szervezeté /ISO/, a Nemzetközi Fordítói Szövetségé /FIT/ stb.

A tárgysorozat 1. pontja a FIT javaslata volt a terminológiai tevékenység nemzetközi összehangolására. A tervezet a nemzetközi szervezetek működésének összehangolását irányozza elő a szótárszerkesztési munkák megjavítására és a tudomány és technika terén kialakuló terminológia ellenőrzésére. A különböző szervezetek által már folyamatba tett munkák viszonylag csekély erőfeszítéssel összehangolhatók egy koordinációs bizottság létesítésével, amely mellett kis létszámú állandó titkárság működne.

A koordinációs bizottság feladatai: a/ a különféle terminológiai források bibliográfiai közléseinek kiterjesztése; b/ terminológiai folyóiratok kiadásának elősegítése; e/ a terminológiai kutatás eredményeinek elterjesztése; f/ tájékoztatás nyújtása terminológiai kérdésekről ...

A munkacsoport szívesen látja részletes terminológiai és szótárszerkesztési utmutatók kiadását az ISO részéről, valamint egy erre vonatkozó broszúra kiadását. Szükséges, hogy a szótár-bibliográfiák az eddiginél rövidebb időközökben jelenjenek meg.

Kíváncos a fordításnyilvántartási központok számának növelése a tudományos dolgozók munkájának megkönnyítése és a párhuzamosságok elkerülése céljából.

A tudományos tájékoztatás terjesztésének területén a munkacsoport ajánlja, hogy tegyék általánossá a szerzői kivonatoknak legalább két közhasználatu nyelven való közzétételét, éspedig a közlemény teljes szövegével együtt. /G.I./

406

651.926:377

Néhány megjegyzés a fordítók és tolmácsok oktatásáról Belgium-ban. - /Quelques remarques sur l'enseignement pour traducteurs et interprètes en Belgique/ - HOOF, H. van - Babel, X.k. 2.sz. 1964.52-54.p.

Belgiumban jelenleg öt fordító-iskola működik, három Bruxelles-ben, egy Anvers-ben, egy pedig Mons-ban. Az iskolák 1955-1963 között létesültek, a koedukációs rendszer szerint. Kettő közülük egyetemi színvonalu, a többiek felsőfoku szakismereteket nyújtanak. Többségükben négy év a tanulmányi idő, de a tanfolyamok anyaga tekintetében elég nagy különbségek vannak.

Az oktatott nyelvek általában a következők: francia, holland, angol, német és spanyol. Egyes iskolákban az orosz és az olasz nyelvet is tanítják, sőt, egy iskolában még a portugál nyelvet is.

Az általános tantárgyak oktatása nagyrészt az első két évben történik. A nyelvtanítás óraszám a első évtől a negyedikig növekszik, az általános tárgyaké pedig csökken.

A fordítók és tolmácsok oktatásánál nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ezekben a szakmákban az élő nyelvvel dolgoznak. A modern nyelvek oktatásának klasszikus módszerei itt már nem kielégítőek, az oktatóknak arra kell a fő figyelmet fordítani, hogy hallgatóik a gyakorlati munkájukhoz szükséges tudást sajátítsák el.

Lényeges az iskolák megfelelő felszerelése is, elsősorban a tolmácsolás területén. Ebben a tekintetben még nagy hiányosságok vannak. /G.I./

407

651.926:482/73/

A szovjet tudományos és műszaki irodalom fordításának szervezete az USA-ban. - /Ob organizacii perevoda szovetskoi naucnoj i tehniczeszkoi literatury v SzSA/ - KUZNECOVA, E.K. - NTI, 11.sz. 1963.nov. 44-47.p.

A szakirodalmi fordítás a tudósok és mérnökök tájékoztatásának fontos formája. Más szolgáltatásokkal együtt a fordítás lehetővé teszi a tudományos és műszaki eredmények széleskörű cseréjét a különböző országok között.

Az USA-ban különböző nyelvekről 1959-ben az állami szervezetek munkája révén 51 millió szót fordítottak le, míg 1970-re 4 milliárd szó lefordítását irányozták elő.

A szovjet tudományos és műszaki irodalom iránt egyre növekvő igény és a nehéz hozzáférhetőség - az amerikai tudósoknak csak 1,2 - 2 %-a, a mérnököknek kb. 5 %-a olvassa eredetiben a szovjet irodalmat - szükségessé tette külön program kidolgozását az irodalom változtatására és fordítására. A lerögzített elvek szerint könyveket, monográfiákat, folyóiratokat és egyes cikkeket fordítanak.

Az 1959 költségvetési évben az USA-ban a fordítási munkára 2 800 000 \$-t irányoztak elő. Az orosz nyelvről fordított szakirodalom terjedelme 1960-ban 6490, míg 1961-ben 9660 oldal volt.

A fordítási tevékenység koordinálására két szervezet hoztak létre: a Szakkönyvtárak Egyesületének Fordítási Központját Chicago-ban,

844

és az USA Kereskedelmi Minisztériuma Műszaki Szolgálati Igazgatóságának Műszaki Tájékoztatási Osztályát Washingtonban. E központok fordítási koordináló tevékenysége, amelyet a National Science Foundation - a Nemzeti Tudományos Alap - finanszíroz, 1959 óta folyik. /P.S./

408

651.926:659.24

A fordítás szerepe a tudományos tájékoztatás elterjesztésében.
/The role of translation in the dissemination of scientific information/ - ADKINSON, B.W. - Babel, IX.k. 4.sz. 1963. 176-181.p.

A cikk szerzője - a Washingtonban működő Állami Tudományos Alap tudományos tájékoztató szolgálatának vezetője - bevezetőben megállapítja, hogy a tudományos kutatómunka világméretű fejlődését nem követik nyomon a tudományos tájékoztatás elterjesztésében szükséges változások.

A szerző röviden vázolja az Állami Tudományos Alap /NSF/ szerepét a tudományos és műszaki tájékoztatásban. 1958 előtt az NSF tevékenysége hasonló volt az Egyesült Államokban működő más állami hivatalok tevékenységéhez. 1958-ban törvényben határozták meg az NSF feladatait azzal, hogy "gondoskodnia kell tárgymutató-készítő, kivonatoló, fordító és más szolgálatok létesítéséről, a tudományos tájékoztatás hatékonyabb elterjesztése céljából és terveket kell készítenie új vagy javított módszerek kialakítására, amelyek a tudományos tájékoztatás felhasználhatóságát biztosító gépesített rendszereket foglalnak magukban." Ez utasítás alapján létesítették az NSF Tudományos Tájékoztató Szolgálatának Hivatalát /OSIS/. A törvény ugyanekkor intézkedett az OSIS mellett 19 tagu tanácsadó csoport szervezéséről; a csoportban tudományos kutatók, dokumentációs és könyvtári szakemberek stb. vesznek részt.

A cikk további része rámutat a tudományos-műszaki irodalom volumenének állandó növekedésére. A közölt adatokból kiemeljük, hogy a kémiai tudományos irodalom 8 1/2 évenként megkétszereződik, évente 1200-1500 új tudományos-műszaki folyóirat indul meg, s a világon megjelenő ilyen folyóiratok számát 35 000-re becsülik. Az USA-ban 1957-1962 között a közzétett biológiai tárgyú kivonatok száma 40 061-ről 100 858-ra, a vegyészeti tárgyúaké 101 027-ről 169 464-re, a gépészeti tárgyúaké 26 300-ról mintegy 45 000-re növekedett. A világ tudományos és műszaki irodalmának egyharmada a Szovjetunióban, Japánban és Kínában jelenik meg, olyan nyelveken, amelyeket az USA tudományos dolgozóinak 95 %-a nem ismer.

A külföldi tudományos közlemények elterjesztésére az USA-ban két irányban történt kezdeményezés. Az egyik külföldi közlemények fordításainak közzététele, egész folyóiratok vagy folyóirat-részek fordításának publikálása után, válogatott fordítások, ill. egyes könyvek vagy cikkek fordításának közzétételével. A másik irány a másodlagos közzététel /kivonatok, bibliográfiák, szemlék/.

A fordítási tevékenység az USA-ban egyrészt állami szervek, másrészt nem-állami társaságok, egyetemek, fordítóirodák stb. útján történik. Igen nagyarányú az orosz nyelvű tudományos folyóiratok anyagának fordítása.

/G.I./

409

651.926.07

A kutatásnak nyelvtudásra van szüksége. - /Research needs languages/ - WRIGHT, M. - Iron and Steel, 36.k. 13.sz. 1963.dec. 583-584.p.

100 000 óra munkát igénybe vevő német magas hőellenállású tartós folyási vizsgálatról adott hírt az Archiv für das Eisenhüttenwesen. Nagy kár lett volna, ha a mintegy 11 évi munka eredményéről az angol tudósok német nyelvtudás hiányában nem szereztek volna tudomást.

Meglepő lenne azonban, ha Anglia bármely nagyobb kutató laboratóriumában 10 tudós közül egynél több akadna, aki saját szakterületének anyagát le tudná idegen nyelvről fordítani. A szakembereknek idejük sincs nyelvtanulásra.

Az acéliparban a fontosabb külföldi cikkekről két-három vagy még több fordítás is készül párhuzamosan a különböző intézményekben, egyenként átlag 5-25 font költséggel. Ennek megakadályozására alakult az BISITS /British Iron and Steel Industry Translation Service- angol vas- és acélipari fordító szolgálat/. Az ide tartozó társaságok, kutatóintézetek és fordítóirodák bejelentik készülő fordításait, és elkészültük után beküldik azok másolatait. A sikeres vállalkozás üzleti alapon működik. A fordítások, ill. másolataik mindenki számára hozzáférhetők. Széleskörű terjesztésük következtében a felmerülő költségek könnyen fedezhetők.

Az elkészült fordítások jegyzéke is értékes, mivel évente mintegy 4-500 külföldi cikkről adnak hírt.

Ha fordítónak van is műszaki tudása, ahhoz, hogy jó munkát végezzen, állandóan olvasnia kell. Az új eljárások és gyártmányok gyorsabban születnek, semhogy elnevezésük bekerülhessen a szótárakba. Ha a fordító az idegen szó jelentésével tisztában is van, nehéz a megfelelő kifejezést rá megtalálnia. Ehhez néha a legjobb segítség egy néhány perces telefonbeszélgetés a fordítás rendelőjével, aki a szóbanforgó kérdés legjobb ismerője. Ha a fordító új kifejezésre bukkan, azt fel kell jegyeznie. A kifejezések gyűjtése a BISITS feladata kell legyen.

Mindezek ellenére természetesen a legjobb megoldás a szaktudás és a nyelvtudás egyesítése lenne. /Dzs./

410

651.926/73/

A fordításügy helyzete az USA-ban és fejlesztésének kilátásai. - /Rabota po perevodam v SZSA i perspektivü ee razvitiya/ - WALLKAY, E.M. - NTI, 11.sz. 1963.nov. 48.p.

Az USA-ban a nehezen elhárítható nyelvi akadály állít korlátokat a külföldi tudományos és műszaki szakirodalom terjedése elé. A külföldi szakmunkáknak emiatt mintegy 50 %-a ismeretlen marad a tudósok és szakemberek előtt. A problémát csak a kormányzati és ipari erők hatékony közreműködésével, valamint a fordítók és nyelvészek mozgósításával lehet megoldani.

Az USA fordítási igényét 1970-re tudományos és technikai vonatkozásban 4 milliárd szóra becsülik.

846

A Szakkönyvtárak Egyesülete - Special Libraries Association - /SLA/ 1947-ben megszervezte Fordítási Központját. Ez szorosan együttműködik az USA Kereskedelmi Minisztériuma Műszaki Igazgatóságával /Office of Technical Services, US Department of Commerce-OTS/, amely ugyancsak foglalkozik a fordításüggyel. A Fordítási Központ gyűjteménye jelenleg mintegy 70 000 db fordítás különböző nyelvekről a tudomány és technika számos területéről.

Fordítási tevékenységet folytatnak még a fenti két szerven kívül a felsőoktatási intézetek, a tudományos kutató és ipari szervek, ami szükségessé teszi a kettősség elkerülésére az országos rendezést, a műszaki-tudományos tájékoztatás kérdésének megoldását és a külföldi szakirodalom ésszerű felhasználását.

Pénzügyi vonalon a Nemzeti Tudományos Alap - National Science Foundation - valamint egyéb hatóságok részesítik támogatásban a Fordítási Központot. A vállalatok igen eltérő, évi 50 - 2000 \$-t költenek fordításokra, míg 519 kutatóintézet fordítási költségvetése 1959-ben kb. 900 000 \$ volt. A legtöbb fordítást eddig a német, a francia és orosz nyelvről végeztek, míg a jövőben várható sorrend: orosz, német, japán és kínai nyelv. /P.S./

411

651.926.007.2

A jövő műszaki fordítója ... a nyelvész-dokumentalista. - /Le traducteur technique de l'avenir ... le documentaliste-linguiste/ - ARNAUD, P. - Babel, X.k. 2.sz. 1964. 62-65.p.

A tudományos és műszaki tárgyú közlemények száma napról napra növekszik, s ezzel párhuzamosan fokozódnak a tudományos-műszaki tájékoztatás iránti igények is.

A tudományos-műszaki tájékoztatás legfontosabb forrásai a folyóiratok és a könyvek.

Az UNESCO egy tanulmányában 1000 tudományos és műszaki folyóirat nyelvek szerinti megoszlását közli. Ebből kitűnik, hogy a vizsgálat alapjául vett folyóiratok 43,6 %-a angol, 14,4 %-a német, 12,6 %-a francia, 8,1 %-a pedig orosz nyelvű. Évről évre növekszik a japán nyelvű közlemények fontossága.

A műszaki fordítónak igen jól kell ismernie azt az idegen nyelvet, amelyről, ill. amelyre fordít, továbbá - természetesen - anyanyelvét, de el kell sajátítania szakterületének tudományos és műszaki terminológiáját is. Ahhoz, hogy munkáját jól tudja elvégezni, anyagának dokumentációjára kell támaszkodnia, sőt, adott esetben az illetékes szakembereket is meg kell kérdeznie. A dokumentáció felkutatása a fordító elsődleges feladata, amely megelőzi fordítói tevékenységét. Ezért van szükség a nyelvész-dokumentalista típusának kialakítására. Ennek feladata az országos, nemzetközi vagy vállalati dokumentációs szolgáltatások egymáshoz kapcsolódó láncszemeinek kiépítése.

A dokumentációs ismeretek oktatása jelenleg még igen alacsony színvonalon áll Franciaországban. A cikk szerzője javasolja együttműködés létrehozását az egyetem, továbbá a fordítók, a dokumentalisták és a felhasználók szakmai egyesületei között. A nyelvész-dokumentalista képzés három részre osztható: 1. a hallgató hazájában történő, 2. külföldi és 3. szakosított képzésre. A nyelvész-dokumentalista

oklevelet egyrészt a természettudományi licenciátushoz, másrészt a gyakorlati nyelvészeti, tudományos nyelvészeti és dokumentációs ismeretek elsajátítását tanúsító bizonyítványhoz kell kötni. A javasolt tanulmányi idő négy év, további egy évet a szakismeretek megszerzésére kell fordítani.

A nyelvész-dokumentalistának nagyszámu gyakorlati munkát kell elvégeznie; ilyenek: tanulmányok, cikkek fordítása, bibliográfiák készítése, elemzések összeállítása, nyilvántartások vezetése stb./G.I./

412

651.926.007.2

A fordító felelőssége és kötelezettségei. - /Responsibility and liability of the translator/ - WARENDORF, J.C.S. - Babel, X.k. 2.sz. 1964. 81-84.p.

A fordítói felelősség szempontjából különbséget kell tenni egyrészt vállalatok vagy állami szervek alkalmazásában álló fordítók, másrészt szabadfoglalkozású fordítók között. Az előbbi esetben feltételezhetjük, hogy a fordítót foglalkoztató szerv a felelősségnek legalább egy részét magára vállalja, s a fordító és munkáltatója közötti viszonyt a szokásos szolgálati szerződés szabályozza.

Másképpen merül fel azonban a fordítói felelősség kérdése a szabadfoglalkozású fordítók esetében. Ezekre vonatkozólag dolgozta ki a cikk szerzője azokat az általános feltételeket, amelyek a megbízó és a fordító közötti jogi kapcsolatokat hivatottak szabályozni.

A javasolt szabályozás a nem-irodalmi fordításokra vonatkozik, a Németalföldön királyi rendelettel elismert Németalföldi Fordítói Szövetség - NGV - tagjaira kiterjedő érvénnyel.

A javaslat 17 pontba foglalva tárgyalja a fordítók kötelezettségeit és jogait. A javaslatból az alábbiakat emeljük ki:

A megbízó a fordítási megbízás átadásakor tartozik a teljesítés időpontját közölni. Ilyen közlés hiányában a fordító határozza meg a munka elkészülésének határidejét.

Ha a fordító díjazására nézve megállapodás nem jött létre, a fordító maga állapíthatja meg a munkájáért járó díjat, amelynek azonban összhangban kell lennie a Fordítói Szövetség /NGV/ díjszabásával. Ha a megbízó nem fogadja el a fordító által megállapított díjazást, az NGV által kirendelt Döntőbizottsághoz fordulhat.

Ellenkező megállapodás hiányában a megbízó megszerzi a részére készített fordítás szerzői jogát.

A fordító nem felelős a tévedésekből, kihagyásokból, helytelen szóhasználatból vagy hasonló hibákból eredően a megbízót ért károkért, kivéve ha ezekért a fordítót személyileg komolyan hibáztatni lehet. Ha az eredeti szöveg félreérthető, a fordító mindennemű felelőségtől mentesül. /G.I./

413

651.926.011

Matricek összevonásának algoritmusai sorkülönbségének megtartásával. - /Algoritmi szvertivanija matricu sz szonranenim razlicija ee sztrok/ - BORSCSEV, V.B. - ROHLIN, F.Z. - NTI, 11.sz. 1963.nov. 22-24.p.

848

A gépi fordítás során a szótárban vagy szótárszerű táblázatokban való keresés igen gyakran megismétlődő művelet. Ezért szükség van a szótáraknak olyan rögzítésére, a számítógépek memóriaegységében, hogy azokban a keresés gyorsan meheessen végbe. Ebből a célból néha igénybe veszik a kódok ún. összevonását, amely lehetővé teszi a szótáraknak gazdaságosabb bevezetését a gépek memóriaegységébe és a keresés gyorsabb végrehajtását.

A szakirodalomban leírt kódösszevonási módszer alapján a szavak kódolása betűszerint történik. Az ott vizsgált szótárfeldolgozási algoritmusok - betűkódok készítése céljából - nem teszik lehetővé a legrövidebb összevonásokat. Az ismertetett algoritmus alapján lehetséges valamely adott szótár szavainak betűszerinti kódolása úgy, hogy a szókódok hossza minimális, annak a feltételnek betartásával, hogy a szótár különböző szavait megfelelő különböző kódokba foglalják.

/P.S./

414

651.926.011

Természetes nyelvek gépi fordítása. - /Maschinelle Übersetzung natürlicher Sprachen/ - MCDANIEL, J. - Technica, 13.k. 7.sz. 1964. márc.26. 448-450.p.

A gépi fordítás /MT = machine translation/ lehetősége először az első elektronikus digitális számológép kialakításánál merült fel. Az eljárás számtalan előnye mellett több probléma is adódik. Első a pontosság kérdése. A MT soha nem lehet tökéletes, de a valóban "perfekt" emberi fordító is elég kevés és hogyha nem emeljük túl magasra a követelményeket és a MT-t a műszaki szövegekre korlátozzuk, melynek könnyebben definiálható szintaxisa és pontosabb szókincse van az irodalmi nyelvnél, akkor néhány év múlva az elfogadható pontosságu és olvashatóságu szövegek elérhetők lesznek.

Az 50-es évek elejéig ezen a területen csak elméleti munka folyt. 1954-ben az USA-ban, 1955-ben a Szovjetunióban mutattak be először MT-t. Azóta mintegy 20 csoport foglalkozik azzal, hogy a MT gyakorlati alkalmazásának lehetőségeit bebizonyítsa. A csoportok legnagyobb része az angol- orosz fordításon dolgozik.

Az MT problémája nem néhány új fordítógép kialakítása, hanem a forgalomban lévő számológépek alkalmazása fordításra.

A szókészlet programozásánál eldöntendő kérdés, hogy a szónak valamennyi ragozott és képzett alakját bevigyük-e a gépbe, vagy csak a szótár rendszerében is alkalmazott tövégződés formát alkalmazzuk. A Harvard Egyetem kísérletei során az utóbbit választotta. A szószertinti fordítás mellett idiomák /csoportonként 4 szóig/ beiktatásával finomítják a rendszert. További tervezett javítás az orosz főnevek ragozásánál a helyettesítés megfelelő angol prepozíciókkal. Eddig még meg nem oldott probléma azonban a többértelműség kérdése.

Feltétlenül fontos, hogy a géppel fordított szöveg olvasója a szakmát alaposan ismerje, hogy az alap gondolatot követni, a hiányságokat pótolni és az értelmetlenségeket tisztázni tudja.

/Dzs./

415

651.926.011:62

Speciális műszaki szöveg gépi fordításának tapasztalata részleges nyelvtani egyezőséggel. - /Opüt masinnogo perevoda szpecial'nyh tehnicesszkih tekstov sz csasztnüm grammaticesszkim szoglaszovaniem/ - TRAHTENGERC, E.A. - BRUK, B.N. - LOVECKIJ, Sz.E. - NTI, 11.sz.1963. nov. 25-30.p.

A leírt kísérlet annak a szavankénti gépi fordítási munkának a folytatása, amelyet a "Sztrela-3" elektronikus számítógépen végeztek a múlt évben.

Amint az elvégzett kísérlet igazolta, a szavankénti fordítás lehetséges a "Sztrela" típusu elektronikus számítógépen, azonban alkalmazási lehetősége igen korlátozott. Ez arra készítette a szerzőket, hogy részleges grammatikai egyezőséggel rendelkező algoritmusokat alkossanak, azaz olyanokat, amelyek megtartanak néhány legfontosabb vagy viszonylag könnyen algoritmizálható nyelvtani kapcsolatot. Ezenkívül az algoritmusra még egy korlátozást szabtak: az USA Szabadalmi Hivatala "Official Gazette" bulletinje sajátos szövegének megfelelően állították össze. Ez a viszonylag nem bonyolult program folytán egyszerűbb algoritmust tett lehetővé. A cél az volt, hogy gyakorlati jelentőségű mértékben gépi fordítást valósítsanak meg gyorsműködésű - kb. 10 000 művelet/mp - elektronikus számítógépen, amelynek aránylag nem nagy befogadóképességu memóriaegysége van. /P.S./

416

655.4/.5:659.24

Könyvek és folyóiratok a vállalatok szolgálatában. - /A mulhouse-i értekezlet anyagából./ - /Le livre et la revue au service de l'entreprise/ - DIDIER, M.G. - Informations UFOB, 1.sz. 1964.jan. 29-32.p.

A kiadók eddig keveset foglalkoztak a dokumentáció kérdésével, pedig nagy szerepet kellene játszanok kialakításában és a felhasználás megszervezésében. A könyvek és folyóiratok lényeges alakító és tájékoztató eszközök a vállalatoknál a kutatás, a tervezés, a vezetés terén és még inkább azzá lesznek, ha igazi együttműködés alakul ki a kiadók és vállalatok között. A vállalatok a kiadóktól minőségi termelést várnak, mind a tartalom, mind a forma szempontjából. A szakkönyvek előállítási minősége javult az utolsó években. A vállalatoknak az az igénye, hogy a szakkönyvek jó munkaeszközök legyenek, az ő problémájukkal foglalkozzanak, rövidék legyenek és tartalmazzanak kivonatokat is. A vállalatok állandóan tájékozódni akarnak a kiadók tevékenységéről és lényegesek az árak is. A kiadók azt szeretnék, ha a vállalatok bejelentենék igényeiket, kritikát gyakorolnának és segítenének a terjesztésben. Bátorítsák munkatársaikat cikkeket és könyveket írására - ezek lesznek számukra a legfontosabb segédeszközök. A kiadók és vállalatok kapcsolatát ápolni és fejleszteni kell. /F.M./

A műszaki-tudományos tájékoztatás össz-szövetségi és központi ágazati szerveinek kiadványai 1964-ben. - /Ob izdaniyah vszeszozjuznuh i centralnuh otraszlevuh organov naucsno-tehnicseszkoj informacii na 1964 g./ - VTJURIN, V.I. - NTI, 11.sz. 1963.nov. 3-4.p.

Az össz-szövetségi és központi ágazati tájékoztatási szervek dokumentációs anyagokra vonatkozó 1964. évi kiadási terve háromféle kiadványtípus megjelentetését irányozza elő: bibliográfiáit, referálót és szemlét.

A bibliográfiai kiadvány a forrásokról nyújt tájékoztatást, a referáló a bibliográfiai adatokon felül rövid tartalmi kivonatot közöl a cikkekről, könyvekről, kutatási jelentésekről, műszaki leírásokról és hasonlókról; a szemlék megismertetik az olvasót az őt érdeklő kérdéssel, és ezek több tájékoztatási anyag értékelésének eredményei.

A központi ágazati tájékoztatási szervek folyóirat jellegű kiadványainak közreadását beszüntetik. Közre nem adott hazai tapasztalatok referálólapokban való megjelentetése alkotja egyik feladatukat, nem meghatározott időszakos formában, hanem az anyag beérkezése szerint. A terv előírja a központi ágazati tájékoztatási szervekben a műszaki-gazdasági kutatás kibővítését, a tájékoztatási anyagok elemzése és értékelése alapján. /P.S./

A felsőoktatási intézetek és tudományos szervezetek munkái kiadásának szabályozása az Ukrán SzSzk-ban. - /Ob uporjadocsenii izdaniya trudov vuszsih ucsebnjuh zevadenij i naucsnuh organizacij v Ukrain-szkoj SzSzk/ - ZALOGIN, N.Sz. - NTI, 11.sz. 1963.nov. 5-6.p.

Ez idő szerint az Ukrán SzSzk-ban 294 tudományos kutató- és felsőoktatási szervezet évenként 350-féle nem-időszakos tudományos munkát, leírást és közleményt ad közre a tudomány-kutatás területéről, mintegy 4000 nyomdai iv terjedelemben. Ezek hatékonysága, mennyisége és minősége az utóbbi időben nőtt, azonban még mindig több hiányosság fordul elő, mint pl. a nem megfelelő koordináció, a hosszú átfutási idő, a tájékoztató kiadványok terjesztésének szervezetlensége stb. Ezek megszüntetésére több intézkedést tettek: beszüntették egyes szervek gyűjteményes munkáinak kiadását. 1964-től kezdődően köztársasági főhatóságközi szinten tematikai-tudományos, műszaki-tudományos és tudományos-módszertani gyűjteményes munkákat adnak ki, kijelölték a vezető tudományos kutatóintézeteket és felsőoktatási szerveket, amelyek mellett létrehozzák a központi szerkesztőbizottságokat és a nyomdai bázist. A tematikai gyűjteményes munkák kiadásának összehangolását a Tudományos Kutatómunkát Koordináló Köztársasági Bizottság végzi. /P.S./

419

659.2

A szemantikai információ mennyiségi jellemzői. - /O kalicsesztennüh karakterisztikah szemanticeszkoj informacij/ - SREJDER, Ju.A. - NTI, 10.sz. 1963.okt. 33-38.p.

Az "információ" fogalma mind szélesebb körben szerepel a tudományban és a technikában. E vonatkozásban az "információ" szó minőségi értelemben való használata nem okoz nehézséget. Problematikusabb azonban a helyzet mennyiségi szempontból. Világos, hogy számos esetben pl. tudományos szöveg elemzésekor lényeges információ felvétele csak elegendő számú tárolt információ alapján lehetséges. Más szóval az információ tanulmányozásakor igen fontos karakterisztikum az információ fogadójának felvételi képessége. Így pl. komoly gépi fordítás nem valószínűsíthető meg anélkül, hogy ne lenne a gépben bizonyos számú adat.

A szövegek elemzéséhez szükséges információ fogalma eltér az információ SHENNON szerinti meghatározásától, amely a kapcsolatok általános elméletében fordul elő. E szerint a szemantikai információ mennyiségét, amelyet valamely szöveg adott thesaurusra vonatkozóan tartalmaz, a thesaurus ama változásának mértéke szabja meg, amely a szöveg elemzése következtében beállott. A szemantikai információ fenti fogalma elősegíti a tudományos tájékoztatás olyan fontos elméleti feladatainak helyes fellelését és megoldását, mint a közlemények különféle kivonatolása, az automatikus referálás, az annotálás, az információk ujdonságának meghatározása, a memóriaegységek automatikus betáplálása. /P.S./

420

659.24

A tájékoztatási munka néhány kérdése külföldön.I.rész. - /Nekatorúe voproszu szpravoceno-informacionnoj rabotu za rubezsom.Cs.I./ - NTI, 1963.nov. 42-43.p.

Külföldön - különösen az USA-ban - nem tesznek különbséget a szakkönyvtárak és a tájékoztatási szervek között. Az USA-ban egyes szakértők azon a nézeten vannak, hogy a tájékoztatási osztályoknak a következő forrásokkal kell rendelkezniük: könyvek, folyóiratok, elsődleges információkat tartalmazó mikrokópiák, diapozitívek, filmek, hangszalagok, kutatási jelentések, szabadalmak, laboratóriumi feljegyzések, tudományos témákra vonatkozó levelezések.

A tájékoztatási szervek a forrástípusokat különbözőképpen értékelik; a források összetétele nem azonos, egyes szerveknél a kutatási jelentések kiemelkedő helyet foglalnak el. Más tájékoztatási szervek a szabadalmakra helyezik a fősúlyt, így pl. Csehszlovákiában.

A tájékoztató szervek reference-szolgálatára felfoeli a könyvek és folyóiratok szakrendi és betürendes katalógusait, a speciális tájékoztatási irodalom kartotékait, mint szabadalmak, kutatási jelentések.

A központi tájékoztatási kartoték egyre fontosabb helyet foglal el a dokumentációs szervek és szakkönyvtárak reference-szolgálatában. Nagy fontosságot tulajdonítanak a tájékoztatási munkában a személyes

852

érintkezésnek, ezért ajánlják a dokumentalistáknak és a szakkönyvtárosoknak a különféle műszaki konferenciák látogatását.

Az osztályozási rendszerekről megoszlanak a vélemények; a legelterjedtebb a betűrendes rendszer és az ETO, míg a jövő osztályozási rendszerének a koordinálás vagy korrelációs rendszert tekintik.

/P.S./

421

659.24:016:54+66

A tájékoztató és bibliográfiai munkáról. - /Ob informacionno-bibliograficeszkoi rabote/ - LAZAREVA, M.B. - SZUETNOVA, N.F. - Szovetszkaja Bibliografija, 2.sz. 1964.márc.-ápr. 18-20.p.

A kémia tudománya igen gyorsan fejlődik. Évente több mint 100 000 munkát publikálnak, ezért nagy a tudományos tájékoztatás jelentősége, amely nélkül nem nagyon lehetne eligazodni az irodalom tömegében. A tudományok propagálása terén már eddig is szép eredményeket értünk el. Bibliográfiákat főleg aktuális részletkérdésekről készítettünk, de feltétlenül ki kell fejleszteni az általános, alapvető tájékoztatást is. Néhány alapvető nehézség, akadály: 1. A bibliográfusok nem rendelkeznek kellő szaktudományi képzettséggel, nyelvismerettel. 2. A külföldi sajtótermékek hiánya vagy nagy késése./Folyóiratokból kevés példányszám jár az országba, a fotokópiákat 8-10 hónapos késéssel kapjuk meg. A referáló folyóiratok is nagy késéssel dolgoznak./ A tudományos tájékoztató munka megjavítása érdekében szükséges lenne a bibliográfusok és specialisták együttműködése. Törekedni kell, hogy a tájékoztatás anyaga maximálisan új legyen. A tájékoztató munka gyorsítása érdekében mechanikus eszközöket is igénybe kell venni.

/F.M./

422

659.24:061.2/438/

A tájékoztatási tevékenység kérdései a lengyel műszaki-tudományos egyesületek munkájában. - /Voproszj informacionnoj dejatel'noszti v rabote naucsno-tehniceszskih obszesztv Pol'szkoi Narodnoj Reszpubliki/ - PIRUG, V. - NTI, 10.sz. 1963.okt. 51-54.p.

A mérnökök és technikusok jelentős mértékben megteremtői és felhasználói a műszaki-tudományos és gazdasági tájékoztatásnak. Ennélfogva a műszaki szakemberek minden országban érdekeltek a tájékoztatási tevékenység fejlesztésében és a tájékoztatási szervekkel való együttműködésben. Lengyelországban ennek a kérdésnek az utóbbi időben nagy figyelmet szentel a Központi Műszaki Szervezet, amely 19 ágazati műszaki-tudományos egyesületet /SZNT/ foglal össze. A Központ és az egyesületek tevékenységében fontos szerepet tölt be a műszaki-tudományos tájékoztatási munka problematikája.

A NOT főtanácsának 1963. március 1-i ülésén határozatokat fogadtak el, amelyek irányelveket tartalmaznak a NOT és az SZNT-k valamennyi tagja számára a műszaki-tudományos egyesületek és a tájékoztatási szervek közötti együttműködés fokozására és kiszélesítésére.

Az említett határozatok kijelölik a fejlesztés fő irányait az

SZNT-k gyári köreinek és vállalati tájékoztatási részlegeinek, az SZNT-k vezetőségének, valamint szekcióinak, a NOT műszaki folyóiratai szerkesztőségeinek a megfelelő ágazati tájékoztatási központokkal való kooperációja terén. Intézkednek továbbá a határozatok a NOT vezetősége és az irányítása alatt működő műszaki-tudományos tájékoztatási és könyvtárügyi főbizottságok munkájának a műszaki-tudományos és gazdasági tájékoztatási központok intézeteinek tevékenységével való koordinálásáról.

/P.S./

423

681.142-523.8

Számítógépek a Benelux-államokban. - /Computers in Benelux/ - de BRUIJN, W.K. - The Computer Bulletin, 8.k. 1.sz. 1964.jun. 18-19.p.

A Benelux-államok digitális számítógépeinek állománya az 1963. év végén 420 berendezésből állott. Ez a szám felöleli a megrendelt, de még le nem szállított gépeket is, ami 127 berendezést tesz ki. Tehát az egész állománynak több mint egynegyede legújabb beszerzésű. Ha régebbi gép helyébe rendeltek újat, s az új még nem érkezett meg, a 420-ba mindkettőt beszámították. E kettősségek eliminálása után az állomány 404-re csökken. Ezek közül 107 berendezés tartalmaz mágnesszalag-egységeket. A 420 berendezésből Hollandiában 227, Belgiumban 185, Luxemburgban 8 található. A berendezéseket előállító cégek között főként vezet az IBM /254 gép/, követi a Bull 65, a UNIVAC 31, az NCR/Elliott 23 géppel. A géptípusok közül az IBM 1401-es tűnik ki, mert az egész állománynak csaknem egyharmadát teszi /164 példány/. Az utána következő négy géptípus: Bull Gamma 30 /21 példány/, IBM 1620 /20 példány/, UNIVAC 1004 /19 példány/, IBM 1410 /18 példány/. A legtöbb gép /123/ iparvállalatok tulajdonában van, állami és nemzetközi szervezetek 52, adatfeldolgozó vállalatoknak 41 gépe van. A számítógépek elsősorban nagyvárosokban koncentrálódnak, a berendezéseknek több mint a fele négy nagyvárosban üzemel: Brüsszelben 98, Amsterdamban 49, Hágában 31, Rotterdamban 31. De számos kisebb városban is található adatfeldolgozó berendezés.

/O.G./

424

681.142-523.8

Olivetti adatfeldolgozó berendezései. - /Olivetti data processing equipment/ - Data Processing, 6.k. 1.sz. 1964.jan.-febr. 8-17.p.

Bevezetőben az Olivetti cégnek az ügyvitel- és számítástechnika területén eddig elért eredményeit ismerteti. Jelenleg három adatfeldolgozóberendezés-típust gyártanak: az ELEA 9003 a nagy-számítógéptípus, az ELEA 6001 a tudományos feladatok megoldására szolgáló kisebb számítógép, s az ELEA 4001 a kisebbik adatfeldolgozó-berendezésük. Ennek gyártását az év végén kezdik. A két előbbi gép jellemző adatait adja a közlemény. Az adatfeldolgozó-berendezések tartozékai terén több új gyártmányuk van. Ezek: mikrotárcsás semirandom access memóriaregység, 200 mágnes-tárcsával, tárcsánként 30 000 alfanumerikus jegy kapacitással; mágneskártyás memória, melyet most fejlesztenek ki; gyorsleíró-gép /MZ line printer/ percenként 1100 sor, soronként 160 alfanumeri-

854

kus jegy teljesítménnyel. A CMC 7 mágnesjegyekkel végzendő munkákhoz két gépet is szerkesztettek: az egyik írógép, teljesítménye 300 sor/perc, a másik olvasógép, mely egyúttal rendezi is az olvasott dokumentumokat, 300 darab/perc sebességgel. /O.G./

425

681.142-523.8:655.28

Szedőtermi számítógép. - /Composing Room Computer/ - GOODWIN, Philip B. - Data Processing for Management, 6.k. 3.sz. 1964.márc. 34.p.

A napilapok szedését adatfeldolgozógépek igénybevételével automatizálják. A cikk konkrét eljárást ismertet. A szedendő szöveget a szedési utasításokkal együtt lyukszalagírógépeken írják le. A szalagok tartalmát egy lyukszalagbeolvasó az IBM 1620 adatfeldolgozó be rendezésbe táplálja be 110 jegy/mp sebességgel. Az adatfeldolgozóbe rendezés a hozzákapcsolt hat Harris Intertype Monarch sorszedőgép közlül kiválasztja azt, amelyiken a szedés végzendő s számára előállítja a szedendő szövegnek sorokba rendezett, sorkiegyenlítésekkel és elválasztásokkal ellátott variánsát, melyet a szedőgépre szerelt lyukasztószerkezet 6 csatornás lyukszalagra vezet át. Ez a lyukszalag vezérli közvetlenül a szedőgépet. A szedőgépek teljesítménye 675-725 sor/óra. A sorvégi elválasztást az adatfeldolgozógép részint szabályok, részint a kivételek szótára nyomán végzi. A számítógépes szedés gyors és gazdaságos. Sorai a szokásosnál több betűt tartalmaznak. A szedőgép nagy sebességgel egyenletesen dolgozik. Immár több mint tíz hírlapnál alkalmaznak számítógépes szedést. /O.G./

426

681.61.004.14

Korszerű írógépek és alkalmazásuk gazdasági hatékonysága. - /Szovremennije pisucsie masinü, ekonomiceszkaja effektivnoszt' ih primenenija/ - KACSALINA, L.N. - NTI, 11.sz. 1963.nov. 34-41.p.

Az írógép jelenleg az irodai munka egyik legfontosabb gépesítési eszköze, a dokumentáció minden fázisában nő jelentősége; a gépirói kapacitás szűk keresztmetszete fékezi a tudományos munka ütemét. A régi szerkezetű írógépek kisebb termelékenysége növeli a gépirónők számát.

Az utolsó 10 évben jelentősen tökéletesítették az írógépek szerkezetét, új típusokat fejlesztettek ki, a villamos, az automatikus, az elektronikus írógépeket.

A villamos írógép termelékenysége 25-50 %-kal nagyobb, mint a mechanikus típusé, jellemzője a leütés könnyűsége; 16-szor kisebb erőfeszítést igényel. Különböző típusai ismertek. A levelezés szabványos, ismétlődő része vezetett az automatikus írógép alkalmazásához. Ennek írásakor az írógép emlékeztetőt bekapcsolják. Ily módon a gépirás sebességét mintegy háromszorosra lehet növelni.

Az elektronikus írógépnek is több típusa van forgalomban. Ennél a kiegészítő elektronikus készülék révén a mágneses szalagra kódolt utasítás szerint áll be a gép valamely táblázat írásához. A különfé-

le diktafonok, a diktáflonszoba megszervezése ugyancsak nagyban emelik a gépirői munka termelékenységét. /P.S./

427

686.846

A lyukkártya mikéntje és hogyanja. - /Die Lochkarte und Ihr Drum und Dran/ - DRINKUTH, H. - Regelungstechnische Praxis, 5.k. 4.sz. 1963.nov. 165-168.p.

1890-ben tartották USA-ban a tizedik népszámlálást. A kérdőlap az életkor, családi állapot, foglalkozás, vallás, bevándorlás stb. kérdésekre kellett válaszolni. A kérdőlapot 40 mezőre osztották, s mindegyik mező egy-egy kérdésnek felelt meg. A kérdésre adott válasz alapján a megfelelő mezőt kereszttel látták el. A kereszttel jelzett mezőket egy primitív szerkezettel kilyukasztották. Ez volt a lyukkártya őse.

A lyukkártya a későbbiek folyamán módosult; főbb jellemzői:

- a lyukkártya meghatározott nagyságu, lyukasztásra alkalmas beosztásu, kartonformájú kártya;

- az egészen pontos beosztásu kártyák alkalmasak a gépi lyukasztásra is;

- a lyukkártya kísérletek eredményei a különböző nyomtatott listák, jegyzékek;

A fentieket a következőkkel egészíthetjük ki:

- a lyukkártyák igen különböző nagyságúak és különböző beosztásuak lehetnek;

- a lyukkártyákat nem szükséges kerek lyukformára lyukasztani;

- a feldolgozás eredményei nem szükségszerűen listák, jegyzékek. /Sz.T./

428

686.846:002.513.5

A tájékoztatás és a binér nyelv. - /Information et la language binaire/ - CHONEZ, A. - Informations UFOD, 3.sz. 1964.márc. 37-51.p.

A dokumentációs tájékoztatás hatékonyságának matematikai meghatározásával már korábban is foglalkoztak, de nem spekulatív uton. A számkód alkalmazásával sok adatot rá lehet vezetni a lyukkártyákra, bár korlátozott mértékben. Válogatásuk rezgő készülékben gyorsan történik. A mezőlyukasztásos kártyák előnye a peremlyukasztásuakkal szemben az, hogy egy művelettel szimultán válogatást lehet végezni, kevésbé rongálódik a karton, stb. A peremlyukasztásos kártyák kezelése könnyebb és gyorsabb. A klasszikus válogatógépet csak korlátozott mennyiségű dokumentum mellett lehet alkalmazni, a speciális szelektorokkal bizonyos összetett műveleteket meg lehet gyorsítani, de lényegesen drágábbak. A válogatógépek használatánál előfeltétel a gépirás, a foto-szelektoroknál nincs ilyen megkötöttség. Még sok más gépi eszköz is van. A választásnál fontos szempont, hogy mennyire lehet kihasználni a gépet, majd ki kell dolgozni a dokumentumok nyelvét. Tanulmányozni kell a jelzésrendszerek, az analízisek és a gépi fordítás problémáját. /P.M./

Ultraibolya és infravörös fényforrások a reprográfiához. - /Ultra-violet - und Infrarot - Strahlenquellen für die Reprographie/ - OSTERHAMMEL, K. - Reprographie, 4.k. 4.sz. 1964. 75-76.p.

A reprográfiában egyes eljárásoknál olyan érzékenyített papirokat használnak, melyek érzékenységi maximuma az ultraibolya vagy infravörös színtartományban fekszik. Ezek a papírok csekély érzékenységek, ezért közönséges napfényvilágításnál, vagy műfényenél is használhatók.

Fénymásoló eljárásoknál a fényérzékeny papírokra kontakt uton másolnak úgy, hogy a transzparens eredetit ráfektetik a papírra és ultraibolya sugarakat bocsátanak rá. Diazóemulzióknál ammóniák vagy szárazelőhívás után a pozitív eredetiről pozitív másolatot nyernek.

Vannak kisnyomású és magasnyomású higanygőzlámpák, az előbbieket 20-100 W teljesítőképességűek, ezért óránként maximum 150 m másolható. A magasnyomású higanylámpák 9000 W fogyasztásúak és ezáltal 1000 m óránkénti másolási sebesség is elérhető. Ezek a lámpák kvarcüvegből készülnek, melyeknek megfelelő termikus és sugárzástechnikai tulajdonságai vannak.

A hőhatású másolási eljárások infravörös sugárzást használnak, melyek szintén kontakt uton dolgoznak. A másolás érzékenyített papírra történik, vagy fóliára. A használt fényforrások teljesítményfelvétele 1350-3000 W között van, színhőmérsékletük 2700° felett van.

/G.A./

Az új Kontophot szakaszos felvevőgép rendszer. - /Das neue Kontophot-Schrittgerät-System/ - Reprographie, 4.k. 4.sz. 1964.máj.-jun. 82-83.p.

A Photo Copie GmbH új Kontophot felvevőgépe minden igényt kielégít, ami a mikrofelvételezéssel kapcsolatban felmerülhet. Felépítése építészetrény jellegű; három főrészből áll, melyekből 60 féle különböző kivitelezés állítható össze 5 kiegészítő rész és 8 toldat segítségével.

A felvételi egység három különböző lehetőséget nyújt, az "S" típus 35 mm-es film felvételezésére való és 32 x 45 mm filmkockákat készít, vagy annak felét. Az "U" típus állítható filmkapuval rendelkezik, a kamerafej teljesen elfordítható. A "70/35" típus egyaránt használható 70 és 35 mm-es filmhez. - A cserélhető kazettákkal filmvesztesség nélkül lehet folyamatosan dolgozni, sötétkamra használata nélkül lehet a gépet tölteni. - A filmvezetés balról jobbra történik, ezáltal minden eredeti a megfelelő sorrendben fényképezhető.

A Kontophot rendszer állandó 1/50 mm megvilágítási idővel dolgozik, melyhez a lámpák fényerejét automatikusan szabályozzák. Vékony vonalú rajzok fényképezésénél kevert fény is alkalmazható, ebben az esetben a rajzokat alulról és felülről is megvilágítják, hogy a maximális eredményt biztosítsák.

/G.A./

431

772.93

Electroclark másolóautomata.- /Kopierautomat Electroclark/ - Reprographie, 4.k. 4.sz. 1964.máj.-jun. 88.p.

Az Electroclark másolóautomata optikai másológép, mely direkt-pozitív másolatot készít. A másolófelületre fektetett eredetiről egy gomb lenyomása után néhány másodperc múlva tetszésszerű mennyiségű másolatot kapunk.

Egy újszerű automata segítségével A 4-es vagy A 3-as eredetiek egyaránt másolhatók A 4-es formátumra. Természetesen 2 db A 4-es formátum is másolható egyszerre egy A 4-es lapra, mely azután szükség szerint felezhető.

A másolatok száma előre beállítható egytől huszig, vagy végteleenre. A készülék percenként 6 db másolatot készít. Kezelésére egy személy elegendő, akinek feladata, hogy minden 700 másolat után az Electroclark hengerpapírt kicserélje. A készülék kezelése kényelmesen ülve történik, a kapcsolótáblán minden mozzanat szabályozható, a másolatok a készülék oldalán sorrend szerint esnek ki. Sárga színen kívül minden szín egyaránt jól másolható. /G.A./

432

778.14

A mikrokártyákról.- /Jeste a mikrofisch/ - KITTNAR, V. - Technická knihovna, 4.sz. 1964. 120-122.p.

A mikrokártya igen előnyös fotoreprodukciós módszer a különleges könyvtárak, tudományos-kutatóintézetek, tájékoztató és dokumentációs központok, ipari üzemek műszaki-fejlesztési részlegei számára. A műszakilag fejlett országokkal szemben egyes szocialista országokban lemaradás mutatkozik, mivel a mikroreprodukciónak ehhez a módjához szükséges berendezéseket nem gyártják. Emiatt igen értékes külföldi tájékoztatóanyagok nem hasznosíthatók eléggé. Ennek az új megoldásnak gyakorlati hasznosítását jobban kell propagálni. Két holland könyvtári szakember megalapította Delftben a Microfichi Foundation-t. Feladata: 1. saját tájékoztató közlemények kiadása, 2. mikrokártyákon reprodukált közlemények katalógusainak kiadása, 3. együttműködés a sajtóval a mikrokártya használatát propagáló közlemények megjelenítésében, 4. előadások és kiállítások rendezése a mikrokártya alkalmazásának érdekében, 5. az e szempontból hasznosítható műszaki berendezések és segédletek fejlődésének figyelemmel kísérése, 6. ötletek gyűjtése, 7. az érdeklődők és a berendezéseket gyártó vállalatok közötti közvetítés. /A.Gy./

433

778.14.004.14

Alkalmazható-e a mikrofilm mint munkaeszköz a tervezőirodában?- /Kann der Mikrofilm als Arbeitsunterlage im Konstruktionsbüro angewandt werden?/ - ROSS, W. - Reprographie, 4.k. 4.sz. 1964.máj.-jun. 79-80.p.

858

Sok vállalatnál problémát okoz a tervrajzok raktározása. Ennek megoldására kitűnő eszköz a mikrofilm, melynek révén 90 % helymegtakarítás érhető el. További előnyöket jelent, ha a mikrofilmtárat a tervezőirodában helyezik el. A rajzolóknak rengeteg időt és fáradságot takarítanak meg, ha a szükséges rajzok állandóan rendelkezésükre állanak. Olvasógépek, visszanyagítógépek esetleg közönséges kézinagyítók segítségével sokszor elég egy pillantást vetni a keresett mikrofilmkockára, hogy a munkát folytatni lehessen.

Olvasható mikrofilm készítéséhez bizonyos kicsinyítési szabályokat kell betartani, melyet a szerző táblázatban ismertet. A tervrajzok betűinek legalább 3,5 mm magasságúknak kell lenniük és meg kell változtatni régi formájukat az ábrán bemutatott új formára. Ugyancsak előnyös új típusú számokat használni, mert a régi számok a mikrofilmezésnél gyakran tévedéseket okoztak. Javasolja, hogy használják fel munkafilmeknek az eddig biztonsági célból készített filmeket, mert az eredeti rajzokat távolabb raktározhatják megfelelő raktárakban.

/G.A./

434

8-96:62:415.4:420

Szókapcsolatok szerkezetének elemzése az angol műszaki-tudományos szövegekben. - /Analiz sztrukturú szlovozsocsetanij v anglijszkih naucsno-tehniceszkih teksztah/ - KRAVEC, L.G. - NTI, 10.sz. 1963.okt. 39-41.p.

A tudományos és műszaki szövegekben a gondolat lényegének súlyát a főnévi szókapcsolatok hordozzák, amelyek prepozíciós jelzőkkel állnak. A főnévi szókapcsolatok bármely ágazati angol-orosz szótár mintegy 70 %-át adják, ugyanakkor a szakkifejezések hányada kb. 30 %. Tekintettel arra, hogy a műszaki-tudományos fogalmak túlnyomó többségét ezekkel fejezik ki, a főnévi szókapcsolatok elemzése döntő hatással van a műszaki-tudományos szövegek fordításának, referálásának és indexelésének minőségére.

Többkomponensű főnévi szókapcsolatok esetében nagy jelentőségű szerkezetük objektív ismérveinek feltárása, minthogy enélkül nem lehetséges helyes megvilágításuk.

Három különböző, de egymással összefüggő közelítés kínálkozik a szerkezeti modellek problémájának megvilágítására, amelyek kifejezik a szerkezeti-jelentéstani viszonyok különféle típusait a főnévi szókapcsolatok egyes komponensei között. Bármelyik esetben az elemzés alapjául a kétkomponensű kiinduló szókapcsolat szolgál, amelyet a viszonylag szorosabb szerkezeti-jelentéstani kapcsolódás jellemez.

/P.S./

435

8-96.004.4

Érdemes-e az irodalmat megőrizni? - /Is the literature worth keeping?/ - MADDOX, J. - Bulletin of the Atomic Scientists, 19.k. 9.sz. 1963.nov. 14-16.p.

A szakemberek véleménye szerint az "információs krízis" leküzdé-

se a könyvtáros feladata. A szakember számára gyakran egyszerűbb egy mások által már levezetett kísérlet megismétlése, mint a kutatás az irodalom rengetegében.

Az a tréfa, mely szerint a tudományos munka eredménye a szakember publikált írásainak kilóival mérendő, tulságosan komoly ahhoz, hogy mulatságos legyen. Sok kutatóintézetben a különlenyomatokat úgy kezelik, mint egy tábornok a kitüntetéseit és a megtöltött könyvtári polcokat tartják a termelékenység próbakövének.

Ellentétben a szerzők egyéb fajtaival, a tudósok elsősorban önmaguknak írnak, aminek következtében írásuk nehezen érthető és több idő szükséges elolvasásukhoz, mint amit a szerző a megírásra fordított. Régen a szerzők olvasóikat kívánták meggyőzni felfogásuk helyességéről és ennek érdekében művészien és választékosan igyekeztek írni. Ma abban a felfogásban, hogy az igazság magáért beszél, a szakirodalom tulajdoni részét a megértésre való törekvés minden nyoma nélkül írják. Az írás a szerzőnek magának, a munkaadónak, a munkatársaknak és a könyvtárosnak szól, de semmi jele sincs annak, hogy esetleg az olvasónak íródott volna.

Ma, amikor különösen egyes területeken a fejlődés annyira gyors, ellenállhatatlan a kísértés egy-egy részeredmény kinyomtatására, mielőtt még idő lett volna annak meggondolására, vajon az valóban jelentős-e. Az eredmény újabb kiadvány, amely a közönségnek még kevesebbet jelent, mint a szerzőnek.

Helytelen a jó irodalmi stílus mellőzése a szakirodalomban. Ugy tűnik, mintha a komor stílusra szinte törekednének azok a szakemberek, akik ugyanakkor mint olvasók nagy mértékben élvezik a valóban szép irodalmi nyelvet.

A szakirodalomban egész jegyzékét állíthatnánk össze a jól ismert hibáknak. Szabályaikat végeláthatatlan passzív szerkezetekbe foglalják. A fejedelmi többes középkori kiáltvány hangulatát kelti. Mindenki a maga nyelvésze és így lett pl. szinte egyetlen nap alatt a LASER betűszóból "laser" főnév, sőt a "to lase" ige.

Sok unalmas kiadvány szerzője szerint a tudományos irodalomban a pontosság fontosabb az elegáns stílusnál s ezzel hibáját erényévé kiáltja ki.

Nem lehet minden tudóst külön megtanítani a nyelvtani szabályok betartására. De semmi nem javíthatja úgy a stílust, mint az a kívánság, hogy a mű valóban a maga közönségéhez szóljon és érthető legyen még akkor is, ha így megírása lényegesen több időt vesz igénybe.

/Dzs./